

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

CALENDAR DE INIMĂ

Sava Brancovici, mitropolit al Transilvaniei și martir al Ortodoxiei (II)

— Citeva probleme controversate și limpezirea lor —

Acuzațiile lui Bunea împotriva lui Sava Brancovici sînt ușor de respins și e de mirare că nimeni n-a întreprins încă o respingere sistematică a lor.*

a) Schimbarea numelui Cuminecăturii în Cîna Domnului nu e atât de catastrofală precum e arătată de Bunea. Nu e vorba decît de folosirea într-un text a denumirii din urmă, Cîna Domnului, bineînțeles cu intenția de a folosi o denumire uzuală, ceea ce nu schimbă deloc conținutul Tainei ortodoxe, teologia prefacerii darurilor etc., precum susține Bunea exagerînd: „Lepădînd numirea și conceptul ei (Sava) a adoptat numirea și conceptul calvinesc” (Dr. Augustin Bunea, *Mitropolitul Sava Brancovici*, Blaj, 1906, p. 37). De unde, din care cuvinte reiese că a schimbat și conceptul? Iată cum se strecoară pe lingă primul cuvînt, un al doilea inventat, cu intenția de a acuza și schimbarea conținutului teologic, deși aceasta nu reiese de nicăieri. Preoții lui Sava au făcut *Sînta Liturghie* ca și pînă atunci, și cu același înțeles moștenit din moși-strămoși.

De altfel nimeni, nici un cleric contemporan nu l-a acuzat vreodată pe Sava că ar trăda Ortodoxia. Erau ei oare toți calvinizanți și-i treceau cu vederea calvinismul său? Cine ar îndrăzni o astfel de ipoteză? Poate doar canonicul Bunea. El s-a dovedit a fi în stare de orice. Chiar în legătură cu pretinsa schimbare a numelui cuminecăturii, el a tre-

cut sub tăcere textul care ar fi lămurit pe orice cititor că Sava, deși folosește o dată numele de *Cîna Domnului*, în aceeași frază folosește de două ori numele de

cuminecătură. Textul se află la Așezămintele din 1675 și el sună așa: „Care omu iaste căsătoritu, și nu va merge la Biserică, nice cu Cîna Domnului, popii să-i dojenească, și să-i învețe iară de

nu voru asculta nice la moarte să nu-i. cuminece, totu omul să se cuminece de 4 ori într-un an.”

Canonicul Bunea citează din acest text doar atât: „Care om este căsătorit și nu va merge la biserică, nice cu Cîna Domnului...”, comentînd triumfător: „Sava Brancovici încă a lepădat numele obișnuit în biserică românească de „cuminecătură” și lepădînd numirea și conceptul ei, a adoptat numirea și conceptul calvinesc de „Cîna Domnului” (Idem, p. 37). Or, iată că numirea era acolo, în aceeași frază, și încă de două ori! Cu astfel de metode se poate face din istorie orice, numai istorie nu. Și încă ceva: calvinii au introdus participarea la Cîna Domnului a tuturor participanților la slujbă, de vreme ce ei au desființat și spovedania. Sava Brancovici vrea chiar în acest text să marcheze diferența, arătînd că la ortodocși cuminecarea e de patru ori pe an, așa cum a rămas tradiția pînă în ziua de azi. Bunea nu vede nici acest important amănunt.

b) Renunțarea la apa sîntită la botez, de care îl acuză Bunea pe Sava Brancovici, nu e nici măcar renunțare. E doar un minor joc de interpretare a lui Augustin Bunea. Sava a poruncit preoților: „să iacă botezul cu apă... așa cum este tocmeala”. Bunea conchide: vedeți, nu specifică apă... sîntită, dacă avea în vedere pe *aqua simplici*, așa cum se proceda la calvinii, potrivit poruncilor lui Rákoczy din 1643, și ale lui Apafy din 1680 (Idem, p. 34). Trebuie să fii de mare rea credință ca să ajungi pînă la a recurge la astfel de interpretări. E drept că Sava nu specifică folosirea apei sîntite, dar spune: „așa cum este tocmeala”, adică așa după cum e rînduiala Bise-

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

(Continuare în pag. a 5-a)

Preoție apostolică

Cu ceva înainte de-a fi intrat în episcopat, profesorul de teologie Dr. Iustin Moisescu — astăzi: Prea Fericitul Părinte Patriarh IUSTIN — a publicat o carte intitulată: „Ierarhia bisericească în Epoca Apostolică” (Editura Centrului mitropolitan al Olteniei, 1955). Cartea s-a epuizat demult. Interesul pentru problema pe care o tratează, a rămas viu și constant nu numai pentru slujitorii bisericești, ci și pentru destui credincioși mireni, fapt care sugerează reeditarea ei.

...Și cu drept cuvînt, deoarece această problemă frămîntă intens — acum: mai mult decît în trecut nu tocmai îndepărtat — mai ales cercurile bisericești preocupate de arzătoarele probleme misionare ale prezentului. Amvonul și catedra, pastorația multiplu diversificată de astăzi, viața bisericească peste tot, se întîlnesc, inevitabil, în aria preocupărilor de această natură și cer cuvînt de bună și convingătoare deslușire, ca și cînd ar fi vorba de o problemă care acum s-ar pune în discuție pentru întîia oară.

Nu! Problema nu e nouă și interesul pentru ea e departe de-a se fi slăbit, decum să se fi stins. Explicația e simplă: dacă nu ridicăm noi această problemă — fiindcă o socotim soluționată deodată cu întemeierea Bisericii creștine — o agită alții, atrăgîndu-ne (vrînd-nevrînd) și pe noi în frămîntul neliniștilor cu care conturbă pe credincioșii cultelor cu stagiul istoric-bisericesc de secole și de milenii. Cu alte cuvinte: dacă nu dăm „răspuns bun” — sau nici un fel de răspuns, ceea ce e și mai rău — la solicitările credincioșilor expuși intențiilor prozelitiste, li-l dau alții. Amatori de procopsire lesnicioasă pe socoteala altora se găsec pretutindeni. Dar să ne oprim aici, căci avem altceva de făcut, deocamdată...

În primul rînd, trebuie reținut — și subliniat — faptul că ierarhia bisericească a fost voită și instituită (asezată) — de Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hris-

Pr. prof. Dr. Grigorie Marcu

(Continuare în pag. a 2-a)

Pogorîrea Duhului Sfînt și cunoașterea lui Hristos

Pe Iisus Hristos îl cunoaștem în Duhul Sfînt. Sfîntul Pavel scria Romanilor: „Dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui” (Rom. VIII, 9). — „Intru Dinsul — adică în Duhul — toate dogmele părintești Cuvîntul le descoperă”, preamărește Biserica.

Faptul acesta al cunoașterii lui Hristos în Duhul, ni-l arată deosebit de grăitor experiența Sfîntului Apostol Petru. Apostolul, precum știm a petrecut cu Domnul încă de la începutul slujirii mesianice, de la chemarea lui din Galileea. Iisus, cuprînzîndu-l între ceilalți ucenici, spune: „Voi de la început sinteți cu Mine” (Ioan XV, 27).

Să ne amintim cîteva momente petrecute de Sf. Petru cu Domnul: Pe Marea Galileii, cînd cei doisprezece, în corabie, se luptă cu furtuna și valurile, Iisus apare călcînd pe creștetul valurilor; ucenicii se înspăimîntă și strigă: „Nălucă este!” Iisus le vorbește: „Îndrăzniți, Eu sint, nu vă temeți!”. Petru e acela care îi zice: „Doamne, dacă ești Tu, poruncește să vin la Tine pe apă”. Și Iisus îi zice: „Vino!”. — Petru coborînd din corabie merge el cel dintîi să-l întîmpine pe Iisus... Dar cît timp privește la Iisus, Îl are pe El în inimă, calcă cu Iisus peste valuri; cînd, însă, privind și involburarea stîhiilor, lasă furtuna să-i intre în inimă,

Pr. prof. Dr. Constantin Galeriu

(Continuare în pag. a 4-a)

Deschidere spre ideal

„Mergi înainte și îți iără prihană” (Fac. 17, 1)

Idealul este năzuința spre desăvîrșire într-un domeniu oarecare. Domeniul poate fi spiritual sau economic. Cu cît deschiderea spre ideal este mai puternică cu atît mai excepțională este persoana pusă în slujba lui. Domeniul idealului este atît de vast, pe cît de numeroase sînt năzuințele omului.

Dar idealul adevărat este acela care nu este numai al tău ci și al altora, idealul umanității, un ideal militant, un ideal care te înalță necontenit. Ceea ce dă curs deschiderii spre ideal este optimismul, bucuria de acțiune. E vorba despre bucuria lăuntrică, pe care o propune Sf. Apostol Pavel cînd scrie: „Bucurați-vă totdeauna!” (I Tes. 5, 16). Cînd ești bucuros de ceea ce faci atunci vei întrebuița uneltele tale de muncă nu numai în folosul idealului tău propriu ci în slujba celui general uman.

Pentru a-ți asigura nădejdea în succes trebuie să fii însoțit de o mare dragoste față de idealul urmării, pentru că „dragostea nu cade niciodată” (I Cor. 13, 8). Cine iubește cu pasiune un lucru acela se și jertfește pentru el, acela face posibilă izbînda. Dacă dai tot ce poți da, dacă devii un trup și un suflet pentru idealul măret atunci munca este mai ușoară, răbdarea suportabilă. Puterea morală a iubirii poate rezolva cauza celor mai superioare idealuri. Cultura, fără îndoială este

Pr. prof. Nicolae Neaga

(Continuare în pag. a 4-a)

Din preocupările culturale ale mitropolitului Andrei Șaguna

— La 110 ani de la moartea sa —

Brașovul — orașul de la poalele Timpei, adevărată fortăreață a României, are un trecut cultural remarcabil, el anticipînd strălucirea lui de azi. Încă din secolul al XVI-lea a devenit un important centru cultural românesc. Aici au funcționat, la sfîrșitul veacului al XV-lea o școală românească, iar în 1850 s-a deschis un liceu. Din 1838 a apărut „Gazeta de Transilvania” și „Foia pentru minte, inimă și literatură”, care au contribuit la închegarea conștiinței naționale a poporului român. Vechile tradiții culturale ale Brașovului se oglindesc și în monumentele sale istorice: „biserica Sf. Bartolomeu”, în stil gotic (sec. XIII, refăcută în secolul al XV-lea); biserica Sf. Nicolae din Șchei (sec. al XV-lea); Casa Sfatului (sec. XIV—XVIII), azi muzeu; renumita biserică neagră, exemplu reprezentativ pentru evoluția arhitecturii gotice din Transilvania (sec. al XIV-lea).

Nu departe de biserică neagră, printre castanii seculari, se profilează conturul sobru al liceului

„Andrei Șaguna”, liceu cu un binecuvîntat renume în viața culturală a țării. Înființat în 1850 de marele ierarh Andrei Șaguna (1808—1873), liceul românesc din Brașov, cum i se spunea, a constituit decenii de-a rîndul un renumit centru de propagare a culturii românești în subjugata Transilvanie de atunci și o pepinieră a intelectualității progresiste brașovene. La început a funcționat cu 4 clase, apoi s-au completat pînă la 8, primind dreptul de a se da examen de bacheloret. Școala era susținută de Biserica, dar primea ajutorare și de peste munți.

Printre elevii valoroși ai acestei instituții amintim pe: Șt. O. Iosif, Ioan Lupas, Octavian Goga, Lucian Blaga, Andrei Oțetea, D. D. Roșca, Nicolae Colan, care au dat o strălucire în plus importanței centru de învățămînt românesc.

† LUCIAN FAGĂRĂȘANUL
Episcop-vicar

(Continuare în pag. a 3-a)

Activitatea lui Ciprian Porumbescu la Brașov

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la moarte

La 6 iunie 1983 se împlinesc o sută de ani de la moartea acestui strălucit compozitor, unul dintre ctitorii culturii muzicale românești moderne.

Este fiul Pr. Iraclie și al Emiei, născut în Șipotele Sucevei la 14 octombrie 1853. Formația sa artistică și intelectuală, începută în familie, a desăvîrșit-o la Suceava, Cernăuți și mai ales la Viena, ca student la Conservator și filosofie.

La manifestările artistice ale Societății „România Jună” a cunoscut și a legat prietenii trainice cu studenții ardeleni. Aceștia l-au invitat să viziteze Ardealul.

„Hai, măi Cipriane, la noi, îi spunea Birseanu. Oamenii te așteaptă cu dragoste. Ai să ocupi catedra de muzică la Eforia Școalelor române. Ai să fii dirigent la corul de la Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului”.

„Mi-ar fi drag lingă voi. Ardelenii îmi plac. Apoi, la Brașov, sînt și compatrioții de-ai mei din

Bucovina... Mi-aș face și un rost. Stipendiul e mic, tata nu mă mai poate ajuta”.

Așa s-a întimplat. Veniturile restrînse ale familiei îl obligă să-și întrerupă studiile universitare și să-și caute o sursă de existență. S-au ivit două catedre de muzică, una la Brașov și alta la Năsăud. A preferat Brașovul, vechi centru cultural din Țara Birsei.

În noiembrie 1881 este numit profesor de muzică la școalele române de aci. Prin această numire Ardealul a primit un mare dar din partea Bucovinei — talentul muzical al lui Ciprian Porumbescu.

Brașovul i-a oferit un minunat prilej de afirmare creatoare. De la început noul crai al muzicii românești și-a propus dinamizarea vieții muzicale brașovene. A pornit la drum cu optimism, seriozitate și suflu nou, tineresc.

Pr. Ieremia B. Ghila

(Continuare în pag. a 2-a)

Activitatea lui Ciprian Porumbescu la Braşov

(Continuare din pag. 1)

Salarul de profesor era de 500 florini anual. Cum din această sumă era greu de trăit, se vede nevoit să ceară şi postul de dirigor al corului bisericii Sf. Nicolae din Şchei, plătit cu 600 florini anual.

Concomitent cu predarea muzicii, tânărul profesor înfiinţează corul bisericii din Şchei cu elevii mai mari de la şcolile din acest oraş. Nemulţumit de structura şi activitatea acestui cor de amatori, s-a gândit la unul stabil şi puternic, format din oameni cu calităţi muzicale alese, recrutaţi din „sinul poporului”. Acest cor creat şi instruit de el avea să respecte un program obligator: să cînte în toate duminicile şi sărbătorile, la finele anului şcolar, la festivităţi deosebite şi la înmormintarea persoanelor distinse.

Pe lângă obligaţiile didactice şi dirijorale şi-a manifestat personalitatea muzicală şi în cadrul asociaţiei „Reuniunea română de cîntări”. Ca dirijor secund dă meditaţii la vioară, compune şi instruieste. De asemenea s-a angajat din plin şi la pregătirea programului orchestrei oraşului.

Pentru reprezentaţiile acestor formaţii artistice se aprobă folosirea sălii mari a gimnaziului. În această sală a avut loc (16 martie 1882) premiera primei opere româneşti: Crai nou, temelia genului liric românesc. Această premieră cu succesul ei grandios a fost un adevărat triumf al epocii. Opera Crai nou, inspirată din

comorile noastre folclorice, marchează saltul calitativ în dezvoltarea personalităţii sale compozitice.

La a doua reprezentaţie (26 martie 1882) a intercalat între cele două acte noua sa lucrare, Hora Braşovului, compusă în semn de respect pentru cei care l-au primit cu toată căldura sufletului, i-au apreciat aptitudinile muzicale şi i-au preţuit personalitatea artistică.

La cererea insistentă a braşovenilor a avut loc şi cea de a treia reprezentaţie şi ultima ce s-a desfăşurat sub bagheta autorului.

Braşovul a fost ultimul şi cel mai strălucit popas în viaţa acestui mare artist al poporului nostru. Aci şi-a afirmat excepţionalul său talent şi a început maturizarea sa artistică.

Activitatea lui de profesor, dirijor şi compozitor, scurtă ca durată, a fost prestigioasă şi încărcată cu succese depline. A schimbat concepţiile pedagogice învechite ale bătrînilor dascăli braşoveni, a inaugurat o nouă viaţă muzicală şi şi-a intensificat activitatea culturală, socială şi patriotică, cu opere de adevărată transfigurare românească.

Cît a stat la Braşov boala contractată în temniţa habsburgică s-a accentuat, fără ca să-i stăvilească elanul tineresc şi puterea de muncă. Se observa totuşi că avea nevoie de un tratament deosebit. Braşovenii au dovedit multă dragoste şi bunăvoinţă pentru refacerea sănătăţii sale, ho-

tărînd să-l trimită peste iarnă în Italia. În acest scop i se acordă un concediu de trei luni cu plata integrală. În seara zilei de 14 noiembrie 1882 pleacă spre Italia, primind în dar 340 de florini. Se desparte de Braşov „cu cea mai profundă durere”. Era o despărţire definitivă.

În februarie 1883 se întoarce la Stupca sa iubită. Boala agrăvindur-se i-a curmat firul vieţii în zorii zilei de 6 iunie, ducînd cu sine în lumea veşniciei „o comoară de armonii neexprimate încă”.

În legătură cu tragicul deznădămint, Gazeta Transilvaniei anunţa cu profundă întristare pierderea unuia „dintre cei mai zeloşi şi mai talentaţi dintre puţinii noştri cultivatori ai artei muzicale în genere şi ai muzicii naţionale îndeosebi”.

Spiritul lui Ciprian Porumbescu trăieşte printre contemporani. În cadrul Filarmonicii de Stat „Gheorghe Dima”, în februarie 1972, s-a organizat un adevărat festival Porumbescu, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la premiera operetei Crai Nou.

Artistul de la Stupca s-a născut dar n-a murit încă. Face parte din rîndul celor care nu mor niciodată. Trăieşte în mintea şi în inimile nepoţilor şi strănepoţilor vechilor săi prieteni braşoveni şi a tuturor românilor prin valorile sale compozitice de o indiscutabilă durabilitate în timp, prin întreaga sa operă a cărei trăinicie peste decenii se dovedeşte încă de neînviş.

„Tu vei aprinde făclia mea, Doamne”

(Ps. 17, 31)

Ştim cu toţii că viaţa adevărată nu poate să fie fără lumina şi căldura Soarelui.

Există, este adevărat, viaţă, un fel de viaţă, şi la umbră, la întuneric, dar ştim că aceasta este de obicei o viaţă a paraziţilor, o viaţă împotriva vieţii, dacă se poate spune astfel.

Ca să crească frumos, drept, roditoare şi viaţa omenească, viaţa noastră sufletească îndeosebi are nevoie de lumină şi căldură. Pentru noi, ca fiii ai Bisericii, lumina şi căldura este Dumnezeu, despre care ştim că nu este numai spirit absolut, nu este numai atotputernic, atotprezent, atotştiutor etc., ci şi „lumină şi nici un întuneric nu este întru el” (I Ioan 1, 5).

În înţelesul spiritual, ştim că lumină înseamnă adevăr, înseamnă dreptate, înseamnă dragoste, înseamnă pace, înseamnă frumuseţe morală etc., sau toate acestea se găsesc în chip desăvîrşit în Dumnezeu, motiv pentru care într-o rugăciune liturgică este numit şi „Părintele luminilor”, cu alte cuvinte sursa inepuizabilă de energii spirituale.

Purtăm în noi o comoară asemenea căreia nu există alta în lume: este sufletul nostru, spiritul nostru, cu multiplele şi negrăite sale valenţe, care se îmbogăţeste, se pune în evidenţă, se valorifică mai ales atunci cînd se pune în legătură cu Creatorul său, adevăr pe care Psalmistul îl exprimă atît de potrivit cînd spune: „Tu vei aprinde făclia mea, Doamne, Dumnezeul meu şi vei lumina întunericul meu” (Ps. 17, 31), sau cum tot Psalmistul se explică cînd zice: „La tine (Doamne) este izvorul vieţii, întru lumina ta vom vedea lumina” (Ps. 35, 9).

Au fost aprinse făcliile noastre de proroci, aceşti purtători de cuvînt, aceste trîmbiţe neadormite, prin care voia lui Dumnezeu s-a vestit neîncetat, luminînd cărarea poporului evreu pe parcursul multor mii de ani.

Făcliile noastre au fost aprinse apoi, la scară cosmică am putea spune, prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, Mîntuitorul Iisus Hristos, vestit de la început ca „Soarele dreptăţii” şi „lumina cunoştinţei”.

De altfel, El însuşi va spune: „Eu sînt lumina lumii, cel ce vine după mine nu va umbla întru întuneric, ci va avea lumina vieţii” (Ioan 8, 12), sau: „Eu lumină am venit în lume, ca tot cel ce crede în mine să nu rămînă în întuneric” (Ioan 12, 45), ori cum spune Sf. Evangelist Matei că atunci cînd Iisus-Domnul nostru a ieşit la propovăduire „poporul care şedea în întuneric a văzut lumină mare şi celor ce şedea în lătra şi în umbra morţii le-a răsarit lumină” (Matei 4, 16).

Lumină, puternică lumină, este desigur viaţa Sa, care n-a putut fi vădită de păcat, viaţă care a însemnat slujire dusă pînă la jertfa de Sine, ceea ce îl făcea pe Dostoievski să exclame: „Nu există nimic mai frumos, mai adînc, mai plăcut, mai raţional, mai bărbătesc şi mai desăvîrşit ca Mîntuitorul... El este o minune a istoriei... Omenirea a trăit, trăieşte şi va trăi din chipul moral al lui Hristos.”

Luminătoare sînt apoi faptele Sale minunate, „pe care nimene altul nu le-a făcut” (Ioan 15, 24), atîtea alinări şi vindecări de tot felul de care au beneficiat toţi cei care i-au ieşit în cale pe drumurile prăfuite ale Palestinei de acum 2000 de ani, fapte despre care ne vorbesc atît de convingător Sf. Evangelistul, precum şi unii dintre istoricii vremii, ca Iosif Flaviu, Tacitus, Suetoniu ş. a.

Făcliile noastre lăuntrice sînt aprinse de bună seamă de învăţăturile lăuate de Mîntuitorul Iisus Hristos şi Sfinţii Săi Apostoli, acest ferment dumnezeiesc înnoitor de viaţă, născător de pace în noi şi între noi, îmbolditor spre bine, această fîntînă nesecată de apă vie din care cel ce bea nu va mai înseta, această hrană miraculoasă din care dacă apucăm să gustăm nu mai putem trăi fără ea, ceea ce îl făcea şi pe înţeleptul voievod muntean Neagoe Basarab să spună:

„Aceasta să ştii, o iubitori de Hristos creştini, că eu n-am putut afla rai mai bun şi mai dulce decît în faţa Domnului nostru Iisus Hristos.”

N-au fost oare, să ne referim doar la un singur exemplu, ca un adevărat fulger care despăcă şi luminează zările cuvintele Mîntuitorului: „Voi toţi sînţi fraţi” (Matei 23, 8) cu toate consecinţele care decurg din ele, cuvinte rostite pentru prima dată şi pentru totdeauna într-o lume în care nenumărate milioane de sclavi erau consideraţi simple animale de muncă, pînă şi de filosofi ca Aristotel?

Sînt îndreptăţite deci cuvintele unor rugăciuni din Liturghier, care ne spun că „lumină sînt poruncile Tale pe pămînt”, ceea ce îl făcea şi pe Psalmist să spună încă înainte de venirea Mîntuitorului: „Bucura-mă-voi de cuvintele tale, ca cel ce a aflat comoară mare” (Ps. 118, 162).

Lumină, negrăită lumină revărsă însă în mod special în fiinţa noastră şi în întreaga existenţă marele eveniment al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Acum mai ales se umple „toate de lumină, şi cerul şi pămîntul şi cele dedesupt” — cum spun Catavasiile Paştilor. Acum mai ales, la Sf. Paşti, „lumina lui Hristos luminează tuturor”, cum auzim la Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite, şi pe drept cuvînt căci Învierea Domnului şi, ca urmare, şi Învieria noastră, ca şi Judecata finală sînt marile adevăruri care dau sens vieţii noastre, sînt cheia care dezleagă înţelesul deplin al existenţei omeneşti.

N-am simţit oare din copilărie şi nu simţim şi astăzi nişte fiori negraţi, nu simţim cum pătrund în noi undele unei negraite bucurii, înundînd de lumină fiinţa noastră, cînd în noaptea Învierii auzim cuvintele preotului: „Veniţi de luaţi lumină”, sau cînd la strană în chip cuvenit se cîntă: „Ziua Învierii, să ne luminăm popoare... că din moarte la viaţă şi de pe pămînt la cer Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi”, sau: „Ziua Învierii! Să ne luminăm cu prăznuirea şi unui pe altul să ne îmbrăţişăm; să zicem fraţilor şi celor ce ne urăsc pe noi; să iertăm toate pentru Înviere!” Cu adevărat în acele momente sufletele ne se înmoaie, oricît de bolovănoase ar fi, şi instinctiv ne vine să cuprindem tot în dragostea noastră, momente în care în primele veacuri creştinii îşi dădeau cu toţii sîrutarea păcii, simţindu-se astfel toţi într-o largă şi negrăită comuniune, în care pacea era cu adevărat la ea acasă.

Iată pentru ce în centrul propovăduirii Sf. Apostoli, în inima învăţăturii Bisericii noastre a stat şi stă Iisus cel înviat, iată pentru ce în noaptea Învierii mai ales simţim parcă în chip real mai vădit ca oricînd adevărul spuselor Sf. Apostoli că „nu este sub cer un alt nume dat oamenilor întru care să ne mîntuim noi” (F. Ap. 4, 12).

Iată pentru ce la Doxologie cîntăm: „Mărire Ţie, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina”, iată pentru ce şi iată cum mai ales la Înviere făcliile noastre lăuntrice îşi înţesch mai mult pilpirea, devenind şi noi „fiii ai luminii” (Ef. 5, 8). Cinstitor calificativ primim, cinstitoare denumire avem, dar şi cutremurătoare răspundere cuprind aceste cuvinte, răspundere pe care Învieria Domnului de asemenea ne-o aduce în atenţie în aceste zile de Înviere şi după Înviere.

Fiii ai luminii fiind, trebuie deci să şi umblăm ca fiii ai luminii. Aceasta înseamnă că sîntem îndatoraţi nu numai să înlăturăm de la noi, din fiinţa noastră orice faptă a întunericii, raul de orice fel, ci trebuie să ne şi îmbrăcăm în armele luminii, cum tot Sf. Apostol Pavel ne porunceşte. Ne avertizează de altfel şi Sf. Apostol Ioan prin cuvintele: „De vom zice că avem împărtăşire cu el — cu Dumnezeu — şi umblăm în întuneric minţim şi nu săvîrşim adevărul” (I Ioan 1, 6).

Arhid. Gh. Papuc

PREOŢIE APOSTOLICĂ

(Continuare din pag. 1)

tos. Alegerea şi trimiterea Sfinţilor Apostoli la propovăduire e mărturie deplin convingătoare în această privinţă.

Le-a făgăduit să fie cu ei pururea. Dispoziţia pe care le-a dat-o în preajma Înălţării la Cer e fără echivoc: „Mergînd, învăţaţi toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, învăţîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă, şi iată, eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrşitul veacului” (Matei 28, 19—20). În chipul acesta, Mîntuitorul a asigurat ceea ce în termenii teologici se cheamă „succesiunea apostolică”: „Nu vă voi lăsa orfani... Eu voi ruga pe Tatăl şi alt Mîngietor vă va da vouă, ca să fie cu voi pururea. Acela vă va învăţa toate şi vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus eu” (Ioan 14, 16.26 s. a.).

În al doilea rînd: *Ierarhia bisericăscă este tot atît de veche ca şi Biserica.* Probe? Nu numai cele — puţine — care se dau aici din penuria de spaţiu. Astfel, îndată după Cincizecime, numărul credincioşilor creştini sporise în așa măsură încît reprezenta o obşte de ordinul miilor, numai la Ierusalim. Nu este de conceput ca Sfinţii Apostoli să fi putut face față singuri sarcinilor de păstorie a acestora. De-alt-cum, ei înşişi au declarat acest lucru: „Nu se cuvine ca lăşind cuvîntul lui Dumnezeu (scil.: propovăduirea învăţăturii de credinţă creştină) să slujim meselor” (agapelor; F. Ap. 6, 2). Ca urmare, au hirotonit şi așezat treapta preoţască a diaconilor.

În al treilea rînd: Ştiut este că *ierarhia bisericăscă de obîrşie divină a fost alcătuită — dintru început — din trei trepte preoţeşti.*

Ca nomenclatură (denumire), pînă erau în viaţă Sfinţii Apostoli, treptele preoţeşti sacramentale, cu hirotonie, se cheamau:

- apostol,
- episcop-presviter,
- diacon.

Mărturie clară în acest sens este (cu deosebire) textul din Fil. 1, 1 în care Sf. Pavel salută, creştineşte pe credincioşii parohiei din cetatea macedoneană Filipi, precum şi pe episcopii şi diaconii acelei parohii.

Despre „preoţii” din Filipi, nici o vorbă. E cu putinţă, oare, ca

parohia filipeană — salutată creştineşte de un apostol (Sf. Pavel) şi de un lociitor apostolic (Timotei) — să aibă mai mulţi episcopi şi mai mulţi diaconi (plural), dar nici un preot (în treapta a doua ierarhică)?

Nicidecum!...

În secolul apostolic, pînă la o vreme, termenii „episcop” şi „presviter” (preot) erau sinonimi. Ca dovadă să se compare întreolaltă:

a) F. Ap. 20, 17 (din Milet, Sf. Pavel cheamă la sine pe preoţii bisericii din Efes) cu F. Ap. 20, 28; (aceştia se prezintă foarte bucurosi la duhovniceasca întîlnire; Sf. Pavel le vorbeşte astfel: „Luaţi aminte de voi şi de toată turma, întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi”. Prima concluzie: aci, „episcop” şi „presviter” sînt denumiri sinonime.

b) Comparînd întreolaltă textul din I Tim. 3, 1 urm. cu I Tim. 3, 12 se ridică de la sine întrebarea: unde sînt „preoţii” (presviterii) treptei a doua ierarhice? Răspunsul sună astfel: toate trei treptele ierarhice preoţeşti apar şi aici: apostol, episcop-presviter şi diacon.

c) În sfîrşit, textul din Tit 1, 5 confruntat cu Tit 1, 7 duc (fără artificii de interpretare) la aceeaşi concluzie.

Au mai rămas *diaconii*...

Este posibil ca „tinerii” care au ridicat pentru îngropare leşurile soţilor (Iacomi şi mîncinoşi) Anania şi Safira (vezi F. Ap. 5, 1 urm.), să fi fost precursorii diaconilor, de a căror instituire — cu hirotonie în treapta cea mai de jos a ierarhiei sacramentale — se vorbeşte destul de amplu în F. Ap. 6, 7.

În ceea ce priveşte problema ierarhiei bisericăscă, cu hirotonie (adică: „de drept divin”, cum se exprimă specialiştii), este indicat să se mai reţină unele detalii concepţionale, interpretative, care contribuie la simplificarea înţelegerii ei aprofundate. Astfel:

a) Încă la înapoierea din prima călătorie misionară (pe la anul 48), Sf. Pavel şi Sf. Iosif Varnava Cipriotelul au hirotonit şi instalat preoţi de parohie (cetate). Faptul este adevărat de Sf. medic Luca, secretarul particular al „Apostolului neamurilor”, Sf. Pavel (în F. Ap. 14, 23).

b) Se ştie — bine şi sigur — că Sf. Timotei a fost rînduit episcop de către Sf. Apostol Pavel,

în Efes (vezi I Tim. 1, 3; 3, 1 urm.), iar Sf. Tit în insula Creta (vezi Tit 1, 5), cu misiunea de a aşeza preoţi în fiecare cetate (în creştinată).

Deci: Timotei şi Tit sînt lociitori apostoleşti, adică mai mult decît episcopi în înţelesul postignatian al expresiei. (Ne referim la faptul că denumirile actuale ale celor trei trepte ierarhice bisericăscă, cu hirotonie — deci: sacramentale — apar pentru întia dată împreună la Sf. Părinte apostolic Ignatie episcop al Antiohiei, la începutul secolului II).

c) Posedarea însuşirilor personale cerute de Sf. Apostol Pavel de la cei ce rîvnesc să intre în cler (preoţie) — (însuşiri indicate în I Tim. 3, 1 urm.; Tit 1, 6 urm.) nu face pe credincios, automat, membru al ierarhiei bisericăscă. Pentru aceasta e necesară hirotonia, adică împărtaşirea Sfintei Taine a Preoţiei (vezi I Tim. 4, 14 şi 22; II Tim. 1, 6).

d) Nu există „preoţie universală”, ci numai ierarhie bisericăscă distinct constituită din trei trepte cu hirotonie (episcop-preot (presviter)-diacon). „Preoţia împărtaşită” din I Petru 2, 9 este comunitatea bisericăscă. Pe aceasta, o păstoreşte preotul cu hirotonie (vezi I Petru 5, 1 urm.). În textul citat aci, Sf. Petru se deosebete — haritologic — de credincioşi, considerîndu-se „faţă bisericăscă”, precum a şi fost.

În concluzie:

Mîntuitorul „a dat pe unii ca să fie apostoli” (Efeseni 4, 11); pe alţii, altceva. „Fiecărui dintre noi i s-a dat harul după măsura darului lui Hristos” (Efeseni 4, 7); toate spre zidirea trupului lui Hristos (adică a Bisericii) întocmite fiind.

Sf. Apostoli şi ucenicii lor — cronologic, în prima linie cei 70 (72), despre care vorbeşte Sf. Luca (în 10, 1) — au hirotonit şi așezat (instalat) preoţi şi diaconi prin cetăţi (localităţi). În chipul acesta s-a constituit ierarhia bisericăscă încă în secolul apostolic.

Această ierarhie cu hirotonie este preoţia apostolică a cărei perpetuare sacramentală şi instituţională are aceeaşi vîrstă cu Biserica întemeiată (ca instituţie istorică) la Cincizecime (vezi F. Ap. 2, 1 urm.).

Perpetuarea acestei ierarhii se săvîrşeşte prin Sfînta Taină a Preoţiei. Apostoliceitatea şi similitudinea ei eclesiológica îi conferă valoare haritologică divină (asupra căreia se mai poate insista, cu altă ocazie).

Din preocupările culturale ale mitropoliului Andrei Șaguna

(Continuare din pag. 1)

Liceul creat de Andrei Șaguna a fost a treia școală secundară românească răsărită pe teritoriul Transilvaniei, fiind precedat de cel din Blaj (1754) și cel din Beiuș (1828), care nu satisfăceau însă necesitățile mereu crescînde ale românilor de a se cultiva. Ca și celelalte școli confesionale românești, liceul ortodox din Brașov nu era exclusiv bisericesc, ci un centru cultural ce răspundea cerințelor vieții. Planul de învățămînt era cel de stat. Profesorii erau bine pregătiți, cu studii superioare și obțineau titlul de profesor după o practică pedagogică de un an. Elevilor săraci li se acordau ajutoare, manualele erau aduse de peste munți, iar altele erau lucrate de profesorii liceului. Predarea istoriei celor trei provincii românești, precum și istoria literaturii române se bucurau de o atenție deosebită din motive lesne de înțeles. Mai mult decît atît, exista și o „societate de lectură”, pentru întărirea legăturilor culturale cu românii de dincolo de Carpați cît și pentru încurajarea manifestărilor culturale locale.

Biblioteca bogată, muzeul de arheologie și numismatică, laboratoarele de fizică și chimie, grădina botanică, cu care era înzestrat liceul — contribuiau la desfășurarea în bune condiții a unui eficient proces de învățămînt.

Consecvent idealului său de a lumina și înălța națiunea română din Transilvania, mitropoliul Andrei Șaguna a sprijinit deschiderea unei școli reale (tehnice) românești la Brașov în 1869, unică în Transilvania, în care se predau mai pe larg științele naturii, iar în locul limbilor clasice, franceza. Tot în aceeași vreme a avut loc deschiderea școlii comerciale superioare, menită să pregătească cadre pentru comerț și industrie. Pentru încurajarea tineretului spre negoț și meserii, a organizat la Brașov un învățămînt pentru ucenici și calfe de prăvălii, sub formă de cursuri serale, care a fost însă suprimat în 1886.

De numele său se leagă și ridicarea duratei Institutului teologic-pedagogic din Sibiu, pe atunci singura instituție românească de învățămînt superior din Transilvania, la 3 ani de studii, cu primirea de candidați numai dintre absolvenții de liceu. Marele mitropolit a format o pleiadă de profesori învățați ca Nicolae Popea, viitorul episcop și membru al Academiei Române, Ioan Popescu și Zaharia Boiu, membri corepondenți ai Academiei, Nicolae Cristea, viitorul memorandist, Ilarion Pușcariu, Dimitrie Cuntan și alții.

Acest institut a desfășurat o fructuoasă activitate, atît în timpul păstoririi sale, cît și în anii ce au urmat, el contribuind la formarea de preoți devotați, iar secția pedagogică la formarea cadrelor necesare pentru cele peste 800 de școli populare (elementare) din Arhiepiscopia Sibului.

Inițierea celor trei catedre de limba și literatura română la universitățile din Budapesta (1862), Viena (1872) și Cluj (1872), frecventate de studenți români, în lipsa universităților românești, s-a datorat și demersurilor repetate ale neobositului luptător pentru idealurile politice și culturale ale neamului nostru.

Andrei Șaguna a avut contribuții de seamă nu numai la dezvoltarea învățămîntului românesc, ci și la dezvoltarea presei în limba română, căreia epoca absolutismului austriac de după 1848 îi pusese neconținute opreliști. Încă de la 3 ianuarie 1853 a ieșit de sub tipar, la Sibiu, sub oblăduirea sa, „Telegraful Român”, ziar cu orientare fundamental progresistă. Scos sub redacția unor prestigioși intelectuali ca: Aron Florian, dr. Pavel

Vasici, Visarion Roman, Zaharia Boiu, Nicolae Cristea, săptămînalul „Telegraful Român”, adevărată tribună de luptă național-politică își continuă activitatea pînă în zilele noastre, devenind un periodic cu caracter bisericesc numai după 1918.

Pentru dezvoltarea culturii noastre Șaguna a editat și tipărit, în limba română, cărți de cult, manuale școlare, prima Biblie ilustrată (1856—1858), circulare școlare, sfaturi și directive pentru ca în aproape fiecare localitate locuită de români să străbată lumina cărții „în creșterea cea bună a poporului nostru”.

O dată memorabilă în publicistica românească, o reprezentată apariția la Brașov (1868—1880), apoi la Sibiu (1888—1945), tot cu concursul lui Andrei Șaguna, a periodicului „Transilvania”, publicatie istorică a ASTREI, sub redacția renumitului cărturar G. Barițiu, apoi a lui Ioan Popescu, Zaharia Boiu, Cornel Diaconovici ș.a. Revista a avut o apariție lunară și un aspect enciclopedic. Ea a publicat articole de istorie și documente privind istoria Transilvaniei, mult folclor (I. Pop Reteaganul, Andrei Birseanu ș.a.), critică literară, studii de folclorică și etnografie (Iosif Vulcan, G. Barițiu, Gr. Silași, Valeriu Braniște, Simion Manguia, Petru Span), devenind nu numai un factor de ridicare culturală a tineretului, ci și de cimentare a unității spirituale a poporului român, în cuprinsul ei dîndu-și întîlnire condeieri din toate latitudinile pămîntului românesc.

Andrei Șaguna și-a dobîndit merite de seamă și prin întemeierea și activitatea Astrei — Asociațiunea transilvană pentru literatură română și cultura poporului român — a cărei președinte a fost de la 23 septembrie 1861 pînă în 1866. Astra a îndeplinit un rol considerabil în lupta de eliberare națională a românilor transilvăneni. Preconizată în 1848, Asociația n-a putut lua ființă din cauza conjuncturii nefavorabile, decît 13 ani mai tîrziu, după numeroase intervenții pe lingă guvernul austriac și în urma petiției semnate de 171 de intelectuali. Statutele elaborate de Andrei Șaguna, G. Barițiu, Timotei Cipariu, Ioan Pușcariu, care au fost dezbătute și definitivitate în două adunări generale ținute la Brașov și Sibiu, prevedeau ca scopuri ale societății: propagarea cunoștințelor științifice, încurajarea literaturii și artelor, culegerea folclorului și elaborarea unei istorii a Transilvaniei.

Evocînd prodigioasa activitate desfășurată de Andrei Șaguna pe tărîmul culturii românești, activitate însemnată cu aprecierile Academiei Române, nu putem să nu pomenim monumentală sa Istorie a Bisericii Ortodoxe răsăritene universale (2 volume) tipărită la Sibiu în 1860, lucrare de referință pînă în vremea noastră.

Om al condeiului, animator și creator, semănător de idei și ctitor de instituții de cultură, Andrei Șaguna simbolizează aspirația spre cultură națională a românilor ardeleni și puterea de a crea așezăminte și opere de valoare, toate simbolizînd lupta pentru emanciparea politică a națiunii române.

În activitatea sa bisericească precum și în cea politică, Andrei Șaguna duce mesajul unei simțiri curate, dorința sinceră și caldă de a sluji deopotrivă Biserica și ideea dezrobirii naționale. Acest înaintaș cu larg răsănet în viața spirituală a românilor din secolul trecut, căruia istoriografia de atunci nu i-a fost întotdeauna prea favorabilă, merită un gînd de pioasă aducere aminte din partea urmașilor, acum cu ocazia împlinirii a 110 ani de la moartea sa.

Un aspect inedit al personalității morale a mitropoliului Andrei Șaguna

— La 110 ani de la moartea sa —

Toate personalitățile morale excepționale ale creștinătății au fost propulsate și călăuzite deliberat de înțelepciunea și puterea harului divin. De aceea ele sînt pline de smerenie, mulțumire și recunoștință față de Dumnezeu, de la care vine „tot harul desăvîrșit” și Lui îi aduc adorare pentru toate faptele mari pe care le-au făcut prin El și cu El, pentru slava Sa în lume. Departe de a se socoti pe ele ceva deosebit în Biserica, astfel de personalități istorice au convingerea că sînt instrumente fidele în mîna lui Dumnezeu — pentru cauza Lui — spun din tot sufletul lor curat: „Prin harul lui Dumnezeu sînt aceea ce sînt și harul Lui care este în mine n-a fost în zadar, ci m-am ostenit mai mult decît toți, dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este în mine” (I Cor. 15, 10).

Astfel virtutea smereniei este rodul harului și al sinergiei și ea este baza și izvorul tuturor virtuților morale, începutul și sfîrșitul comuniunii noastre cu Dumnezeu, al desăvîrșirii marilor personalități morale din toate veacurile.

Iată două momente de smerenie, pline de semnificație care pun în lumină un aspect inedit al personalității morale a mitropoliului Șaguna.

În zilele de 21—22 august 1871, colaboratorii și prietenii mitropoliului Șaguna au făcut o serbare, cu ocazia aniversării a 25 de ani de la venirea sa în Ardeal ca vicar, 1846, episcop, 1848 și mitropolit 1864. Cînd totul a fost gata, organizatorii: episcopul Ioan Popazu, secretarul Nicolae Popea, asesorul Zaharia Boiu, Iacob Bologa ș.a., au invitat pe sărbătorit să participe la festivitate. Dar marele mitropolit a refuzat să participe spre uimirea tuturor. Nimeni nu a putut înțelege acest gest. Înțeleptul Păstor, mulțumind tuturor pentru atenție, dragoste și participare, a motivat atitudinea sa în chip cu totul creștinesc, că nu dorrește să fie lăudat, ovaționat și preamărit pentru opera sa în nici un fel. Prin secretarul său a trimis participanților următorul mesaj, care a impresionat profund pe toți: „Adevăr este — zice Șaguna — că Atotputernicul Dumnezeu a binevoit a mîntui și eli-

bera Biserica și națiunea noastră din starea de sclăvie în zilele arhipăstoriei mele, însă eu de aici nu pot deduce nici o consecință spre glorificarea numelui meu, adică să se facă în onorul meu o festivitate jubiliară de 25 de ani ai arhipăstoriei mele. Știți domnilor — zice Șaguna mai departe — că toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de sus vine, de la Părintele luminilor. Din această rugăciune liturgică trag eu consecință că noi sîntem datorii a aduce în toate zilele vieții noastre mulțumiri lui Dumnezeu, că ne-a scăpat de robie politică și bisericească. Însă, dacă totuși veți voi a petrece sărbătorește ziua aniversară de 25 ani a funcționării mele în Biserica Ardealului, atunci apreciîndu-vă eu pe Dvoastră ca pe niște bărbați liberi și independenți, nu vă opun, domnilor, nici o piedică, numai Vă rog să primiți sincera mea descoperire de bună, că adică precum eu cu tot prilejul în decurgerea acestor 25 de ani am evitat orice ovațiune, voi evita și ovațiunile acelei zile și o voi petrece în singurătate cu post și rugăciuni, ca astfel să mulțumesc lui Dumnezeu pentru toate faptele de bine care le-a revărsat peste Biserica și națiunea noastră română în decurgerea acestor 25 de ani.”

Ce superioară trăsătură de caracter și smerenie străfulgeră personalitatea morală a acestui „rege neincoronat al poporului român din Ardeal” — cum spune N. Iorga despre Vlădica Andrei! Jubileul s-a ținut în marea sală festivă a orașului, unde mitropolitul a fost excepțional elogiat, în timp ce el era retras în rugăciune, mulțumind lui Dumnezeu pentru tot ajutorul dat. Episcopul Ioan Popazu a primit omagiile aduse de participanți. La banchetul de peste 200 de persoane s-a dezvelit bustul lui Șaguna sculptat în marmoră de Carrara de brașoveni. Oratorii s-au cururat în elogii aduse spontan „eroului între luptători”, cum s-a exprimat Iacob Bologa, ilustrul colaborator al lui Șaguna.

2. Al doilea moment de seamă care revelează profunda smerenie a personalității morale a lui Andrei Mitropolitul este atitudinea sa în fața morții, reliefată în înțeleptul său testament, făcut la

1 august 1871. După ce testează toată averea sa Bisericii, de 600.000 de coroane aur — fără să lase nimic rudeniilor — dispune să fie înmormîntat lingă biserica din Rășinari, în cosciug de metal sau lemn de brad, „el scrie cu modeste cuvintele pline de duioșie — rar rostite de cineva: „Inmormîntarea mea să se facă ... fără pompă, fără muzică și fără predici, de duhovnicul meu ieromonahul Gherman, pre carele rînduiesc ca el singur și solidar să mă îngroape ... În ziua următoare (în biserica din Rășinari), duhovnicul singur să celebreze sfînta liturghie și să săvîrșească înmormîntarea mea (sublin. n.) și cu această ocaziune duhovnicul să împartă între săraci două sute de florini (în aur) din averea mea.”

Chiar numai aceste două momente deosebite sînt concludente prin ele inesele să pună în lumină profilul major profund smerit al personalității polyvalente a mitropoliului Andrei, pe care Pronia divină ni l-a trimis — ca pe biblicul profet eliberator Moisi — să ne deschidă drum liber spre afirmarea noastră ortodoxă.

Vreme de 27 de ani, mitropolitul Andrei a scris prin viața și opera sa prodigioasă, cea mai strălucită pagină din zbuciumata istorie a Bisericii Ortodoxe Române și a poporului român din Ardeal, pe care l-a iubit și l-a slujit cu pasiune și devotament, l-a călăuzit cu destoinicie și înțelepciune și l-a ridicat la demnitate națională, egal cu celelalte națiuni conlocuitoare.

La 110 ani de la trecerea sa în nemurire, mulțumim lui Dumnezeu cu profundă smerenie că ni l-a trimis păstor și părinte ideal și ne prosternem cu venerație și recunoștință eternă în fața lui pentru tot ce a făcut pentru noi și în special că a făcut din Biserica noastră — prin Statutul Organic — „cetatea de adăpost” pentru apărarea credinței, limbii, culturii și ființei noastre naționale.

Prot. S. Radu

1 Cf. Ioan Lupaș, Mitropolitul Andrei Șaguna, Sibiu, 1909, pag. 383—384.

2 I. Lupaș, Ist. Bis. Rom., Buc., 1943, pag. 119.

„ÎMPĂRATE CERESC, MÎNGÎIETORULE...”

Dintre toate rugăciunile din cultul divin ortodox, cea mai însemnată, cea mai plină de sens, cea mai frumoasă și cea mai cunoscută este „Rugăciunea Domnească”, Tatăl nostru ... pe care ne-a lăsat-o însuși Domnul nostru Iisus Hristos, dîndu-ne-o ca exemplu și model de rugăciune (Mt. VI, 9—13; Lc. XI, 2—4). De aceea, asupra sensului și valorii acestei rugăciuni s-a scris foarte mult, din epoca Sfinților Părinți și pînă astăzi.

Dar alături de această rugăciune, o alta, care nu lipsește din rugăciunile începătoare ale principalelor servicii divine ale Bisericii noastre, este: „Împărate ceresc, Mîngîietorule ...” Ea datează din timpuri străvechi creștine, după unii originea ei putîndu-se urmări pînă în primele veacuri creștine. Întrucît ea se adresează în mod special celei de a treia persoane a Sfintei Treimi, Duhul Sfînt, se pare că vechimea ei — sub o formă mai redusă — coincide cu cele dintîi invocări sau rugăciuni de chemare a Duhului Sfînt asupra oamenilor și a lucrurilor, din cele mai vechi servicii divine ale Bisericii noastre. De aceea, împreună cu „Prea Sfîntă Treime ...” și „Tatăl nostru ...”, pînă astăzi ele formează o triadă de rugăciuni prin care ne adresăm mai întîi Duhului Sfînt, apoi Sfintei Treimi și, în sfîrșit, lui Dumnezeu-Tatăl.

Textul acestei rugăciuni este următorul: „Împărate ceresc, Mîngîietorule, Duhul adevărului, Care

pretutindenea ești și toate le plînești; Vistierul bunătăților și Dătătorule de viață, vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește pe noi de toată întinăciunea și mîntuiește, Bunule, sufletele noastre.”

Să zăbovim acum fie cît de puțin asupra înțeleșului acestei rugăciuni.

Persoana Sfintei Treimi căreia ne adresăm în această rugăciune este Duhul Sfînt, Mîngîietorul, Duhul adevărului, cum îi numește însuși Mîntuitorul Hristos în cuvîntarea de despărțire adresată Apostolilor Săi (Ioan XV, 26). Dar premergătoare acestor numiri este cea de „Împărate ceresc”, deoarece așa cum e numit Mîntuitorul Hristos „Împăratul cerurilor” (vezi stihira Mărire și acum de la vecernia de sîmbătă seara glas 8), și Duhul Sfînt, asemenea Tatălui și Fiului, în calitate de Dumnezeu adevărat, este Împărat al cerurilor, în temelii însușirilor comune ale persoanelor Sfintei Treimi. „Carele pretutindenea ești” arată însușirea atotprezenței Duhului Sfînt, care, alături și împreună cu Tatăl și cu Fiul, se află peste tot locul. El este numit însă în același timp și „plîntorul” tuturor lucrurilor mîntuirii, iar alături desăvîrșitorul și sfințitorul lumii și al oamenilor, însușire specifică Lui, așa după cum Tatăl este „creatorul”, iar Fiul „răscumpărătorul” neamului omenesc și al lumii.

În continuare, Duhul Sfînt este numit „Vistierul bunătăților”, de-

oarece prin El ne vin de la Dumnezeu toate darurile, El fiind în același timp și „dătătorul de viață” trupească și sufletească pentru întreaga creaură, deoarece încă la creația din ziua întîia, „Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor” (Fac. I, 2). De aceea, cîntarea bisericească (antifon gl. 4) mărturisește: „Prin Sfîntul Duh tot sufletul viază ...”, iar în continuare: „Prin Sfîntul Duh izvorăsc izvoarele darului, care adapă toată făptura, spre rodire de viață.”

Prin numirile ce i s-au dat Duhului Sfînt pînă aici, se arată însușirile, puterea și lucrarea Lui asupra lumii și a oamenilor, cu alte cuvinte, Duhul Sfînt a fost prezentat astfel încît să poată fi cunoscut și recunoscut de oricine în toată puterea și mărirea Lui. Urmează acum chemarea sau invocarea Lui asupra noastră: „vino și te sălășluiește întru noi”, adică este chemat să vină asupra noastră și prin harul Său să se așeze în fiecare dintre noi, spre a ne curăți de toată întinăciunea și a ne face cu adevărat o făptură nouă. Această acțiune a Duhului Sfînt asupra oamenilor o bănuia în duh și Psalmistul, cînd zice: „Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și duh drept înnoiește întru cele dinăuntru ale

Arhid. prof. I. Zăgăran

(Continuare în pag. a 6-a)

Deschidere spre ideal

(Continuare din pag. 1)

un stimulent puternic al idealului. Omul cu adevărat cult știe că posedând binele poate nădăjdui „mai binele și foarte binele”. Cu cât omul știe mai mult cu atât nădăjduiește să-și aducă contribuția mai intens la sporirea binelui comun. Sînt și impedimente ale idealului, îngîmfarea sau trufia, nepăsarea sau lenea. Trufia te orbește încît te vezi numai pe tine și ale tale. Ea înăbușe adevăratul ideal, ca și minciuna, care denaturează adevărul, în sensul aceluia care: „zic răului că este bine și binelui că este rău” (Is. 5, 20). Dimpotrivă, demnitățile este un suport trainic al multor valori. Omul demn nădăjduiește în propriile sale puteri, el are cutezanța succesului, pentru că își ia idealul în propriile sale mâini, dimpotrivă, nepăsarea și lenea sînt de-a dreptul dezastuoase pentru mersul înainte: „Am trecut pe ogorul unui leneaș și iată spini și mărcini creștea în toate părțile”, zice Cartea Pildelor 24, 30. Cunoaștem calitatea unui om după nepăsarea în probleme aparent mărunte,

dar omul nepăsător nu poate ajunge departe, pentru că judecă toate acțiunile vieții superficial, vorbește multe și face puțină ispravă. La înălțimi de cugetare spre idealuri înalte nu se ridică. Îndemnul dat de Isaia (40, 26): „Ridicați-vă, priviți spre culmi!” înseamnă să avem atenția necontenit îndreptată spre zările desăvîrșirii, să ne ridicăm din starea relativității spre perfecțiune, să ne scuturăm de povârnișul patimilor, să căutăm mai binele și să împlinim idealul ce ni s-a fixat de Domnul nostru Iisus Hristos care a zis: „Fiți desăvîrșiți!” Idealul creștin îndrumă spre dragostea părintească pe care a arătat-o Iisus ucenicilor săi, ea face să judecăm mai drept decît Pilat, să gospodărim cinstit, să slujim cu credință patria și idealurile poporului, pe toți îi învăluie în duhul păcii, al dragostei și al muncii, care singure sînt în stare să deschidă perspectivele unui pămînt nou, ba în panorama profetică a viziunilor psalmist omul nădăjduiește „să lipsească păcătoșii de pe pămînt și cei fă-

rădelege să nu mai fie” (Ps. 103, 36), și el să se întoarcă la frumusețea și puritatea paradisiacă. Credinciosul are convingerea că există un ochi care vede și o ureche care aude și că tot ce face este scris în Cartea vieții.

Viața împletită cu această convingere cu adevărat se poate numi ideală.

Dar avem și un ideal al nostru, care este numai al nostru al fiecăruia: idealul românesc.

Idealul românesc izvorăște din sufletul poporului pentru că este un ideal care pleacă de la popor și se duce la popor: idealul moral, idealul patriotic, idealul social.

Idealul românesc este un ideal al păcii între oameni, de luptă împotriva războiului, el este apărarea dreptului la viață, este idealul transformării noastre, a punerii în slujba binelui, idealul realităților istorice, a atașamentului față de valorile noastre spirituale și a patriotismului nostru integral, idealul de totdeauna al românilor de pretutindeni.

Pogorîrea Duhului Sfînt...

(Continuare din pag. 1)

se scufundă și strigă: „Doamne mintuiește-mă!” Știm! Domnul i-a întins mina, l-a salvat și i-a zis: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit...”. Și suindu-se împreună în corabie, vîntul se potolește, iar ucenicii se închină toți Domnului zicînd și Petru cu ei: „Cu adevărat tu ești Fiul lui Dumnezeu” (Mt. XIV, 27—33). La Cezareea lui Filip, tot Petru este acela care în numele celorlalți Apostoli, la întrebarea Domnului: „Cine ziceți voi că sînt Eu”, face cunoscuta mărturisire: „Tu ești Hristosul Fiul lui Dumnezeu celui viu” (Mt. XVI, 15—16).

Dar iată, nu mult după aceea, cînd Domnul le vestește că „El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimizească multe... să fie ucis, dar a treia zi să învieze...” (Mt. XVI, 21), acum Petru voinde oarecum să proiecteze propria lui „imagine” asupra sensului divin al mesianității Domnului. „Îl dejeneste zicîndu-i: „Fie-ți milă de Tine, să nu ți se întimplă Ție aceasta” (v. 22). Intervenția lui descoperă cît și cum îl cunoștea Petru pe Hristos. Domnul îi arătase dealtfel la acea mărturisire inspirată de la Cezareea: „Nu trup și sînge ți-au descoperit Ție aceasta, ci Tatăl Meu cel din ceruri (Ma. XVI, 18). Iar acum îi răspunde: „Mergi înapoia Mea satano! sminteală îmi ești, că nu cugeți cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor” (XVI, 23).

Și a petrecut neîncetat Petru cu Domnul, ascultîndu-l cuvîntul, fîndu-l ca pe „Cuvîntul vieții veșnice” (Ioan VI, 69), primind să-i spele picioarele, primînd „Cina” din Însăși mina Lui și făgăduindu-l că va fi cu Dînsul pînă și la moarte. Și totuși, la judecata Domnului știm ce s-a petrecut: întrebă fiind Petru, dacă și el este dintre cei ce-L urmau pe Iisus Nazarineanul, răspunde repetat: „Nu cunosc pe omul acesta” (Mt. XXVI, 70—74). Nu se poate spune simplu că teama era aceea care decidea un asemenea răspuns. Mai curînd este vorba de un anume nivel și mod în care îl cunoștea pînă acum Petru pe Iisus. Și Domnul e osîndit, răstîgnit pe cruce și înmormîntat,

Iar Petru nu ia parte la înmormîntarea Domnului.

După înviere însă, după ce Petru, împreună cu ceilalți apostoli, primește însuflarea Duhului Sfînt de la Hristos Cel ce a învins moartea și frica morții, cea mai revelatoare întîlnire a lui cu Mîntuitorul, cunoscută de noi este aceea de la Marea Galileii. Aici, de unde îl chemase la apostolat, voinde să-l ridice acum din nou, din căderea celor trei lepădări din ceasul judecății, de trei ori îl cheamă pe Apostol, după vechiul nume: „Simone al lui Iona mă iubești tu pe Mine?” Și ucenicul intrînat îi răspunde: „Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc, Tu știi toate...”. Iar Domnul îi înnoiește darul: „Paștile oile Mele!” (Ioan XXI, 15—17), făcîndu-l să înțeleagă că numai iubind deplin, poate, și poți păstori. Și Petru urmează acum Domnului (Ioan XXI, 22) pînă în momentul înălțării cînd „un nor L-a luat de la ochii lor” (Fapte I, 9).

Dar numai după zece zile, un fapt cu totul nou se petrece, fapt unic, cunoscut numai în iconomia mintuirii: Pogorîrea Duhului Sfînt peste apostoli și peste Biserică. În ziua aceea cel care a vorbit, în numele celorlalți Apostoli și a „revelat” evenimentul, a fost tot Petru. Și știm că el a rostit acum cu hotărîre și fără clintire, cu limba „ca de foc” a Duhului, în finalul cuvîntării: „Să știe dar toată casa lui Israel că Dumnezeu, pe Acest Iisus pe care voi L-ați răstîgnit, L-a făcut Domn și Hristos” (Fapte II, 26). Și trebuie să spunem că Petru de aici înainte rămîne neclintit, mărturisind pentru totdeauna, credința în Hristos, în „răscumpărarea cu scumpul Său Sînge, în Piatra din capul unghiului aleasă de mare preț... Păstorul și Păzitorul sufletelor...” (I P. I, 19; II, 6, 25).

Dar aici se ivește întrebarea: Cum, atît timp cît Petru e cu Iisus, lîngă El, îl are în față, îl ascultă, îl vede săvîrșind fapte supranaturale și arată totuși momente de îndoială; cînd îl recunoaște ca Fiul al lui Dumnezeu, cînd se clatină chiar pînă la a spune: „Nu-L cunosc pe Omul Acela!” Iar, cînd Domnul nu mai este, așa zicînd, „lîngă” Petru,

cînd s-a înălțat „de la ochii” lui firești de-a dreapta Tatălui, acum Petru îl recunoaște și-L mărturisește ca Domn și Mîntuitor. Care e înțelesul acestei radicale schimbări?

La aceasta răspunde Pogorîrea Sfîntului Duh. În timpul zilelor pretererii Sale pămîntesti, Domnul era lîngă Petru, cu Petru. Acum însă, cînd Duhul Sfînt a pogorit asupra lui, Domnul nu mai este doar „lîngă”, ci în Petru, în lăuntru, în Duhul lui. Acum, cuvintele auzite de la Iisus, faptele, lucrările Lui minunate, evenimentele: Botezul, Schimbarea la Față, Răstîgnirea, moartea, Învierea, Înălțarea Domnului devin spiritual, în Duhul, cuvînt, substanță și viață a vieții lui Petru. Duhul Sfînt, Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, al sflatului, al cunoștinței, al buneicredinței, al tăriei... (Isaia XI, 2), luminează și face duhul lui Petru vas viu al înțelegerii, înțelepciunii, credinței, cunoștinței lui Hristos; și într-atît încît el va putea învăța cu propria lui experiență: „Pe Domnul, pe Hristos, să-L sfințiți în inimile voastre” (I P. III, 15). Cu un cuvînt, Iisus e viața vieții lui. Cum va spune și celălalt mare apostol, Sfîntul Pavel: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Gal. II, 20).

Dar noi cunoaștem că Domnul îi pregătise pe ucenici de mai înainte pentru această cale a cunoașterii. „Vă este de folos să mă duc Eu, le spunea în ajunul jertfei Sale. De M-ați iubi v-ați bucura că Mă duc la Tatăl... Dacă nu Mă voi duce Mîngietorul nu va veni la voi. Iar dacă Mă voi duce îl voi trimite la voi... ca să fie cu voi în veac. Și El va rămîne la voi și va fi în voi... Iar în ziua aceea veți cunoaște că Eu sînt în Tatăl și voi în Mine și Eu în voi... pentru că Eu sînt viu și voi veți fi vii...” (Ioan XVI, 7; XIV, 16, 17, 19, 20). Acum ei, Petru și ceilalți, erau vii, în Biserică ce se născuse. „Duhul face viu” spusese tot Domnul. Duhul făcuse viu pe Apostoli și ei recunosc în Duhul pe Iisus Cel viu — înviat.

Îl recunosc și în ei, după al Cărui chip se recunoșteau zidiți. Duhul Sfînt care „odihnește din veci peste Fiul” (Isaia LXI, 1) de la care se întrupează din Feocioară, prin Care „înviază” (I P. III, 18). Același Duh Sfînt înviază acum în ei, în Apostoli, chipul lor în care se ogîndește acum chipul lui Hristos Cel înviat. Îl rădădește ca niște mlădițe vii în Trupul Lui — Biserică. Și nu numai pe ei, ci pe toți „pe oricîi îi cheamă Domnul Dumnezeu...” (Fapte II, 39) și răspund chemării, răsădindu-ne în tulpina Lui, și făcînd să crească în noi prin Evanghelie, Taine și virtuți trăsăturile Feței Lui de iubire și lumină. Un creștin dreptmăritor își încheie totdeauna rugăciunea în acest fel: Duhule Sfînte înviază și în mine chipul Mîntuitorului Meu Iisus Hristos”.

Pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului

La dumnezeiasca Liturghie, ca și la alte slujbe ale sfîntei noastre Biserici, în cuprinsul ecteniei celei mari, ni se dă și îndemnul de a ne ruga „pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului”. Acest îndemn este cuprins în cuvintele: „Pentru bună întocmirea văzduhului, pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului și pentru vremuri pașnice, Domnului să ne rugăm!”

Ne rugăm lui Dumnezeu, „pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului”, deoarece avem convingerea că „toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de sus este, pogorînd de la Părintele luminilor”. O spune aceasta Sfîntul Apostol Iacob (1, 17), dar o spunem și noi, la Sfînta Liturghie, uniți fiind într-un cuget cu preotul, care rostește rugăciunea amvonului, în cuprinsul căreia sînt și cuvintele: „Că toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de sus este, pogorînd de la Tine, Părintele luminilor.” Deci, așa cum cerem de la Dumnezeu „pîinea cea de toate zilele”, cînd rostim rugăciunea Tatăl nostru, tot așa, la sfîntele slujbe, tot de la Dumnezeu, cerem și „îmbelșugarea roadelor pămîntului”, adică „verdeata, spre trebuința oamenilor”, pe care o scoate Dumnezeu din pămînt, după cuvîntul Psalmistului, care zice, vorbind cu Dumnezeu: „Tu scoți hrană din pămînt: pîinea, care întărește inima omului; untdelemnul, care-l luminează fața, și vinul, care veselește inima omului” (Ps. 103, 15).

Grîul, vinul și untdelemnul au fost, din vremuri străvechi, de aceea le și pomenește acestea Psalmistul, cînd zice, fiindu-i luarea aminte la Dumnezeu: „Dat-ai bucurie, în inima mea, cînd acelora li s-a înmulțit grîul, vinul și untdelemnul” (Ps. 4, 7). Dată fiind însemnătatea lor, pentru hrana și viața omului, grîul, vinul și untdelemnul sînt pomeneți și în cuprinsul rînduiei Sfîntei Taine a Cununiei, cînd preotul se roagă, pentru cei ce se cunună, spunînd cuvintele: „Dă-le lor, din roua cerului de sus și din belșugul pămîntului. Umplescasele lor de grîu, de vin și de untdelemn și de toată bunătața, ca să dea și celor lipșiți.” Pîinea, grîul, vin și untdelemn binecuvîntează sfînta noastră Biserică și la slujba litiei, cu conștiința că acestea sînt date nouă de Dumnezeu spre „desfătarea și hrana noastră”.

Ne rugăm lui Dumnezeu „pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului”. Dar să nu uităm nici odată că roadele pămîntului nu vin numai din binecuvîntarea Domnului, ci și din lucrarea omului. Binecuvîntarea Domnului se revărsa numai acolo, unde se împlinește lucrarea omului. Să ne aducem aminte de cele ce ni se spun, în Sfînta Evanghelie, în legătură cu minunea pe care a făcut-o Domnul Hristos, cînd, cu cinci pîini și doi pești, a săturat mare mulțime de oameni. Din expunerea Sfîntilor Evangheliști știm că ucenicii, dîndu-și seama că locul era pustiu și vremea în spre seară și că oamenii, care-l ascultau pe Mîntuitorul, aveau trebuință de hrană, i-au zis Învățătorului lor: „Dă drumul mulțimilor, ca să se ducă în sate, să-și cumpere de mîncare” (Mt. 14, 15). La aceasta Domnul Hristos a răspuns: „N-au trebuință să se ducă; dați-le voi să mînce” (Mt. 14, 16).

Cînd ucenicii L-au rugat pe învățătorul lor să-l lase pe ascultătorii Săi să meargă să-și procure hrană, nu s-au gîndit că ar putea să facă și ei înșiși ceva pentru acei oameni, ci aveau în vedere doar posibilitatea de a-și procura fiecare ceea ce i-ar fi de trebuință. Domnul Hristos a avut în vedere, însă, altceva. El voia să-i învețe pe ucenici, și prin ei, pe toți credincioșii, că lucrul cel dintîi, cînd e vorba de omul de lîngă noi, este să ne gîndim nu cum ar putea el să-și rezolve, fără noi, anumite lucruri, ci mai degrabă, ce am putea noi să facem pentru el. Cînd Domnul Hristos a spus: „Dați-le voi să mînce”, a spus de fapt un cuvînt veșnic, cu valoare pentru toți credincioșii, care sînt datori

ca, din prisosul lor, să împlinească trebuințele altora.

Ca să putem împlini și noi cuvîntul Domnului, care ne spune: „Dați-le voi să mînce”, trebuie să avem și noi ceva de oferit. Iar ca să avem ceva să oferim, este necesar să lucrăm pentru înmulțirea binelui, deci și „pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului”, care, cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, adăugată la osteneala noastră, poate fi spre îndestularea multora.

Noi, cei care ne rugăm lui Dumnezeu „pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului” e bine să ne gîndim că atunci cînd Mîntuitorul a binecuvîntat cele cinci pîini, a binecuvîntat totodată toată munca, toată osteneala, pe care o face omul pentru agonișirea pîinii. Binecuvîntînd pîinea, — care este rezultatul muncii omului, însoțită de binecuvîntarea lui Dumnezeu, — Domnul Hristos a binecuvîntat munca pe care o face omul, cînd pregătește pămîntul, în care se seamănă grîul. A binecuvîntat munca aratului și a semănatului, a grăpatului și a plivitului, a seceratului și a treeratului. A binecuvîntat atunci Domnul și munca pe care o depune omul pentru măcinatul grîului, pentru frămîntatul aluatului și pentru arsul cuptorului, pentru a pune pîinea în cuptor și pentru a o scoate din cuptor, gata coaptă, pregătită pentru a fi hrana care îi dă putere și susține viața omului. Toată munca de pregătire a pîinii a binecuvîntat-o Domnul Hristos, cînd a binecuvîntat cele cinci pîini, cu care a săturat mare mulțime de oameni. Aceași muncă o binecuvîntează și preotul, la Sfînta Liturghie, cînd binecuvîntează „cinstitele daruri”, care, prin voirea Duhului Sfînt, se prefac în „trupul și sîngele Domnului Hristos”. Și, desigur, binecuvîntînd „cinstitele daruri”, preotul nu binecuvîntează numai munca ce s-a depus pentru pregătirea prescurilor, ci toată munca ce se desfășoară pentru cîștigarea pîinii celei spre ființă, atît de necesară omului, pentru existența lui.

Binecuvîntînd „cinstitele daruri”, ce sînt puse înainte, pîinea și vinul de pe sfîntul altar, preotul binecuvîntează munca plugarului, îl binecuvîntează și pe omul, care este împreună lucrător cu Dumnezeu, „pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului”.

Conștiința că muncind „pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului”, le avem pe acestea cu binecuvîntarea lui Dumnezeu; simțim că în roadele pămîntului se întîlnește munca omului cu binecuvîntarea Domnului, dă roadelor pămîntului, pe lîngă valoarea lor nutritivă, și o valoare religioasă, căci ele ne aduc aminte și de Dumnezeu. În acest gînd, credincioșii își încep și își sfîrșesc masa cu rugăciune. În acest înțeles, ei sînt cu grijă „să nu se risipească nimic” (In. 6, 12), spre a nu se arăta nebagători de seamă față de cele ce Dumnezeu însuși le-a binecuvîntat. O astfel de încredințare avînd iubitorii de Hristos, la unele mănăstiri se binecuvîntează nu numai hrana ce este pusă înainte, ci chiar și cele ce rămîn după îndestulare, ca și acestea să fie păstrate cu grijă și întrebuințate cu cuvință. Aceasta ne aduce aminte de cele douăsprezece coșuri pline de fărmur, ce au rămas după săturarea celor ce s-au împărțit de pîinea binecuvîntată de Domnul Hristos, ca și de porunca pe care a dat-o Domnul, cînd le-a spus ucenicilor Săi: „Stringeți fărmururile, ce au rămas, ca nimic să nu se piardă” (In. 6, 12).

Toate acestea știindu-le, cu vrednicie și cu dreptate este a ne ruga „pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului”, dar a și munci pentru dobîndirea lor, a le privi, în lumina credinței noastre, la adevărata lor valoare, cu conștiința că ele sînt binecuvîntate de Dumnezeu, deci că trebuie întrebuințate „cu credință și cu evlavie”, spre slava lui Dumnezeu și spre folosul nostru vremelnic și veșnic, ele fiind nu numai ale noastre, ci și ale lui Dumnezeu, ca unele ce amîntesc, în același timp și de noi și de Dumnezeu.

Ieromonahul Teofil

SFINȚIREA CATEDRALEI DIN SFÎNTU GHEORGHE

Având în vedere că vechea biserică ortodoxă din Sf. Gheorghe era neîncăpătoare și mai puțin la îndemina credincioșilor, fiind așezată în cimitir, în 20 septembrie 1939 s-a pus piatra fundamentală pentru o nouă biserică, o catedrală în adevăratul înțeles al cuvântului, cu hramul „Sf. Nicolae” și „Sf. Gheorghe”, zidirea ei începându-se în timpul arhipăstoririi mitropolitului Nicolae Bălan, ctitor al mai multor biserici în

Au fost de față d-l Szász Tibor, protopopul reformat din Sf. Gheorghe, C. preot rom.-cat. Csató Béla, d-l Török Aron, pastor unitarian, precum și doamna Bajka Katalin, pastor evanghelic s.p.

Au mai participat P.C. protopopi din Arhiepiscopie, membrii Adunării eparhiale din Arhiepiscopie Sibiuului, preoții din prot. Sf. Gheorghe și credincioși.

Obștea credincioșilor a primit cu multă căldură pe P.F. Patriarh

Mulți au contribuit la zidirea și înălțarea ei pînă s-o vedem așa cum este astăzi. Toți se înscriu în rîndul ctitorilor. Pentru ei Biserica se va ruga din neam în neam, la toate slujbele ei: „Pentru ctitorii sfîntului locașului acestuia.”

Fără îndoială, isprava cea mai de seamă, munca cea mai susținută a desfășurat-o aici, prin reluarea lucrărilor în timpul Mitropolitului Nicolae Mladin, protopopul Popilui Dumbravă.

A fost ajutat îndeaproape de soția sa, a fost ajutat de toți protopopii din Arhiepiscopia noastră, așa zice cu modestie: Și de noi înșine, și de alții. Toate aceste ajutoare însă au trebuit administrate de cineva și au trebuit transformate în frumuseți exterioare și în frumuseți interioare.

Dacă lucrările de la această catedrală s-au terminat, dacă a fost posibil să se termine, e pentru că autoritatea parohială de aici s-a bucurat de atenția, de grija, de ajutorul deosebit al autorităților centrale și al autorităților locale.

A fost posibilă terminarea acestei catedrale datorită libertății religioase din patria noastră. Cine nu crede să vină s-o vadă.

Această catedrală va fi, de-acum încolo, un lăcaș de rugăciune pentru mintuirea sufletelor credincioșilor, dar și pentru ca Dumnezeu să binecuvinteze locurile acestea, țara noastră și lumea întreagă cu pace.

Acestea zicînd, Prea Fericite, țin din toată inima să vă mulțumesc pentru că n-ați prețuit să acceptați invitația noastră a tuturor, de a vă avea aici cu prilejul acestei sfințiri de catedrală. Știm că pe vremuri, cînd erați Mitropolit al Transilvaniei, ați făcut prima sfințire tot pe aceste meleaguri. Acum faceți pe prima, ca Patriarh, și tot în Transilvania. Bucuria noastră este cu atît mai mare.

Toți clericii și credincioșii rugăm pe Dumnezeu să vă dea multă sănătate și vă zicem „bine ați venit și la mulți ani”.

Cuvînt de învățătură a rostit apoi P.F. Părinte Patriarh Iustin, care, în partea introductivă, a arătat că ne găsim încă în atmosfera

format casa aceasta în lăcaș dumnezeiesc.

Din acest motiv destinația îi este cît se poate de înaltă, această catedrală devenind un lăcaș de viețuire dumnezeiască a noastră, realizîndu-se o comuniune duhovnicească între cei prezenți și cei care au fost înaintea noastră și vor veni după noi.

Arătînd că această comuniune religioasă frățească se realizează și cu fiii altor culte, P.F. Părinte Patriarh Iustin a spus între altele:

cut o prezentare a acestor meleaguri sub raport istoric, geografic, cultural etc., subliniind frățeasca muncă și conviețuire a fiilor acestui minunat colț de țară românească.

Domnul pastor reformat Szász Tibor, care, mulțumind pentru invitația ce i s-a făcut, exprimă urări de bine P.F. Părinte Patriarh Iustin, precum și celorlalți Ierarhi prezenți, subliniind totodată relațiile frățești dintre credincioșii diverselor confesiuni din această

această parte de țară, preot paroh și protopop fiind Aurel Nistor.

Lucrările, ajunse pînă către turla, la cota de 18 m înălțime, s-au sistat brusc în urma dictatului de la Viena din 30 august 1940.

După o întrerupere de peste trei decenii, timp în care zidurile au rezistat deși crescuseră copaci pe ele, lucrările de terminare a acestei monumentale catedrale au fost reluate în anul 1972, în timpul arhipăstoririi la Sibiu a I.P.S. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin și a patriarhului Justinian Marina, paroh și protopop la Sf. Gheorghe fiind P.C. preot P. Dumbravă, iar diriginte de șantier C. preot C. Gane (Tușnad-Băi).

Planurile inițiale au fost întocmite de arhitectul Ionescu Berechet, iar după reluarea lucrărilor au fost refăcute, potrivit noilor situații, de către arhitectii C. Busnel și M. Renel.

Pictura a fost executată de Iosif Vasu din București, ajutat de un colectiv de încă patru pictori, iar după decesul acestuia lucrările de pictură au fost continuate și terminate de pictorii M. Goga și M. Codrescu.

Lucrările de finisare au continuat în timpul cînd I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a fost și locțiitor de Mitropolit al Ardealului și s-au încheiat sub arhipăstoria și purtarea de grijă a I.P.S. Mitropolit al Ardealului, Dr. Antonie Plămădeală.

După reluarea lucrărilor, în anul 1972, cheltuielile pentru terminarea construcției, pentru instalațiile conexe, pictură, iconostas, clopote etc. au fost suportate de Centrul arhiepiscopal din Sibiu prin contribuția anuală specială a tuturor parohiilor din Arhiepiscopie, cu sume importante contribuind totodată credincioșii din Sf. Gheorghe, preoții și credincioșii din întreg protopopiatul Sf. Gheorghe, Sf. Patriarhie, precum și unele eparhii.

P.F. Patriarh Iustin a înzeștriat acest sf. locaș de închinăciune cu potir, disc, steluță și alte sf. vase, cruci cu postament, chivot un rînd de veșminte preoțești ș.a., iar I.P.S. Mitropolit Antonie cu cărțile de cult necesare.

Sfințirea catedralei din Sf. Gheorghe a avut loc Duminică, 15 mai 1983, și a fost săvîrșită de P.F. Părinte Dr. Iustin Moisescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, P.S. Episcop-vicar Roman Ialomițeanul al Arhiepiscopiei Bucureștilor și P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul al Arhiepiscopiei Sibiuului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, din care au făcut parte P.C. cons. patriarhal C. Părvu, profesori de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, P.C. vicar, consilieri, protopopi, etc.

Iustin, pe I.P.S. Mitropolit Antonie și pe ceilalți Ierarhi, întîmpinați fiind după obiceiul străbun.

După slujba sfințirii bisericii, potrivit rînduiei îndătinate, a urmat Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de o parte din corul mixt al catedralei mitropolitane din Sibiu, condus de P.C. pr. prof. onor. Gh. Șoima.

La priceasnă a predicat P.C. prorector D. Abrudan, care a talmăcit Evanghelia zilei.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, P.C. pr. P. Dumbravă, paroh și protopop, a făcut o dare de seamă asupra lucrărilor săvîrșite la „catedrala înfrățirii cultelor din zonă”, după spusa P.C. Sale, întrucît la ea au lucrat meșteri de toate confesiunile din municipiul Sf. Gheorghe și împrejurimi.

În continuare a vorbit I.P.S. Mitropolit Antonie, care a spus între altele:

Este pentru Transilvania, pentru Mitropolia noastră, pentru acest oraș frumos și reîntinerit și pentru această catedrală, o zi cu totul deosebită astăzi și o întreită sărbătoare. Mai întîi avem sărbătoarea rînduită de tradiția creștină, numită „Duminica Tomii”, în care Toma mijlocește evidențierea ultimului argument pentru învierea lui Hristos, prin verificarea materială a ranelor Mîntuitorului, convingîndu-se astfel că El era cu adevărat Cel ce murise și acum înviase. În al doilea rînd, ziua aceasta este sărbătoare pentru această biserică, fiindcă astăzi i se face botezul, sfințirea. Și în al treilea rînd sărbătoarea capătă spor de strălucire pentru că sfințirea e săvîrșită de însuși capul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

Transilvania își amintește de multe treceri de dincolo de munți incoace, tot așa cum istoria a ținut minte și numele multor transilvăneni care au trecut munții dincolo. Frați la frați, Munții n-au fost niciodată o graniță reală între cei de dincolo și cei de dincolo. Mihai Viteazul i-a trecut la 1600, venind „întru ale sale” nu cucerind.

Catedrala aceasta a început a se zidi în anul 1939. Ea a avut de suferit odată cu istoria patriei noastre și părintele protopop Dumbravă a amintit ce s-a întimplat și cum mulți ani a trebuit să rămînă pustii, cu zidurile ridicate pînă la 18 m și apoi părăsită, uitată, lăsată pradă bălărilor.

Iată că totodată cu istoria nouă a României, după eliberarea Transilvaniei, s-a ridicat și s-a desăvîrșit și ea, așa încît o vedem astăzi înfrumusețată, mîndră, chemîndu-ne pe toți să ne bucurăm și să ne veselim întrînsa.

Este, după cum vedeți, o lucrare excepțional de frumoasă, așa zice că este o Sixtină a acestui miez de Țară Românească.

marii sărbători a Paștilor, întru-ni din nou laolaltă pentru a ne bucura împreună de una din marile realizări bisericești din vremea noastră.

În continuare, P.F. Părinte Patriarh Iustin a subliniat ideea că prin sfințirea ei această monumentală construcție și-a schimbat cu totul înțelesul și rostul, ea avînd, ca și omul, o naștere de-a doua, o naștere spirituală, devenind dintr-o simplă construcție un lăcaș sfînt, iar pictura care îi împodobește pereții trezind în noi simțămîntul prezenței reale a lui Dumnezeu, a Mîntuitorului Iisus Hristos, a sfinților etc.

De aceea, a arătat Prea Fericirea Sa, casa în care ne găsim noi acum nu mai este o casă a unuia sau a altuia sau chiar a tuturor, ci ea este în primul rînd o casă a lui Dumnezeu, prezent fiind cu noi Mîntuitorul Iisus Hristos, Duhul Sfînt care a trans-

Trăim cu toții, români și cei de alte naționalități, de veacuri multe, pe aceste meleaguri, cu toții sintem legați tainic de pămîntul strămoșesc, de toate frumusețile țării noastre, de toate bogățiile pămîntului nostru, pe care cu toții îl iubim și cu toții ne străduim să ne aducem contribuția noastră cît mai mare pentru a face din țara noastră o țară din zi în zi tot mai bogată, o țară din zi în zi tot mai frumoasă.

Cu munca și priceperea lui, fiecare dintre noi este părtaș la marea operă actuală de zidire a unei vieți noi în țară, a unei vieți mai îmbelșugate pe tărîm material și mai dezvoltată pe tărîm spiritual.

Iată, această măreață catedrală este rod al strădaniilor și ajutorului financiar al Mitropoliei Ardealului, al ostenețelor preoților și credincioșilor din acest frumos oraș, al iubitorilor de Biserică, în general, din multe alte părți ale țării. Patriarhia însăși, ca mamă bună a tuturor fiilor ei, și-a adus, — ca și pentru zidirea altor biserici —, contribuția ei la înălțarea acestui monumental locaș.

Tuturor celor care au contribuit într-un fel sau altul la înălțarea acestei monumentale catedrale le aduc aici calde mulțumiri în numele întregii Bisericii Ortodoxe Române. În mod cu totul deosebit mulțumesc tuturor autorităților de stat, centrale și locale, pentru sprijinul și bunăvoința pe care le-au arătat în toată vremea zidirii ei, asigurîndu-le că și credincioșii se vor dovedi recunoscători, atît cu cuvîntul cît și cu fapta, punînd puterile și hărnicia lor la săvîrșirea binelui obșteșc.

Sintem bucuroși — a spus P.F. Patriarh Iustin în partea finală a cuvîntării — că în fruntea țării se găsesc bărbați de stat, care ostensec statornic pentru binele patriei și în același timp pentru apărarea păcii în lume.

De aceea, să închinăm în acest moment de mare importanță pentru viața noastră bisericească un gînd de aleasă prețuire tuturor celor care conduc destinele patriei noastre, în frunte cu Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele țării.

Felicitînd pe cei ce s-au străduiți cu înălțarea catedralei și acordînd P.C. prot. P. Dumbravă „Crucea patriarhală”, Prea Fericirea Sa a exprimat urarea ca acest sfînt lăcaș să fie izvor de întremare lăuntrică, izvor de dragoste față de Dumnezeu și față de semenii, izvor de pace și înfrățire între oameni.

Centrul arhiepiscopal Sibiu a oferit apoi o masă oficială la care au participat toți oaspeții, preoți și credincioși. Cu acest prilej au toastat:

P.C. cons. Gh. Papuc, care, ca fiu al plaiurilor covășene, a fă-

zonă, la toate nivelurile, relații care, a spus Domnia sa, se vor păstra și se vor adînci.

P.C. prot. P. Boeriu (Medias), ca fost protopop la Sf. Gheorghe, curînd după 23 August 1944.

D-l Nițu Iuliu, cîntăreț bisericesc la Bixad-Olt, care a exprimat bucuria credincioșilor de a avea în mijlocul lor pe P.F. Părinte Patriarh Iustin, eveniment care va rămîne neșters în inimile lor.

Doamna Bajka Katalin, care, în numele credincioșilor evanghelici sinodo-prezbiteriali, felicită pe credincioșii români pentru această frumoasă realizare.

P.C. prot. P. Dumbravă, care mulțumește P.F. Părinte Patriarh pentru distincția ce i s-a acordat.

I.P.S. Mitropolit Antonie, care a subliniat semnificația praznicului, sfințirea catedralei din Sf. Gheorghe de către P.F. Părinte Patriarh Iustin, simbol al unității ortodocșilor români de pretutîndeni, reprezentînd un eveniment cu adevărat istoric pentru Biserica noastră.

I.P.S. Sa a arătat totodată că această catedrală va fi un simbol și un loc de întîlnire ecumenică, cultivîndu-se și prin acest așezămînt ideea apropierii și înfrățirii tuturor oamenilor.

În încheiere a mulțumit din nou P.F. Patriarh Iustin pentru participare, precum și autorităților locale și Departamentului Cultelor pentru sollicitudinea manifestată.

A vorbit apoi P.F. Părinte Iustin, care a arătat, între altele, că porunca vremii noastre este dragostea jertfelnică, lumea de astăzi avînd nevoie mai mult ca orînd de dragoste și pace, dragostea fiind de altfel porunca de căpătîi a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Aruncînd o privire înapoi cu aproape trei decenii, P.F. Sa a spus că, plecînd de la Sibiu ca mitropolit la Iași, a lăsat „o jumătate de inimă în Transilvania”.

În continuare, Prea Fericirea Sa a prezentat cîteva aspecte din lucrarea de astăzi a Bisericii Ortodoxe Române, care merge împreună cu poporul, avînd o activitate vădită în multe sectoare, inclusiv pe plan internațional, unde „Mitropolitul Dv. are o muncă meritorie”.

În încheiere, P.F. Patriarh Iustin a felicitat pe fiii meleagurilor covășene pentru conviețuirea lor frățească, îndemnîndu-i să răspundă la toate chemările care privesc mai binele lor și al țării.

În cadrul agapei au fost rostite o seamă de versuri originale, legate de evenimentul sărbătorit, dintre care reținem și următoarea strofă:

„Vă urăm cu bucurie
Întru mulți ani să trăiți
Și bisericile noastre
Bine să le păstoriți!”

P.

(Continuare în pag. a 6-a)

Sava Brancovici, mitropolit al Transilvaniei...

(Continuare din pag. 1)

ricii noastre, desigur cu apă sfințită și cu mirungere după aceea.

Oare a crezut Bunea că preoții ortodocși au făcut, drept urmare a acestei porunci, botez cu *aqua simplici*? Și chiar dacă ar fi fost așa, se știe că, în caz de nevoie, se face și cu apă obișnuită, și botezul e valid. Dar în porunca lui Sava nu era vorba decât de *intărirea, reconfirmarea* practicii ortodoxe: „*așa cum este tocmeala*”, tocmai pentru a se apăra de inovațiile calvine. Bunea, solicitându-și și talentul humoristic — din păcate nu-l avea deloc! — se întreabă de ce ar mai fi fost nevoie ca Sava să le spună preoților să facă botezul cu apă, că doar nu-l făcea nimeni cu lapte, cu vinars sau cu borși! Și conchide: el a vrut să spună: cu apă simplă, nesfințită, ca la calvinii. Din fericire nu asta a vrut să spună Sava Brancovici. Tocmai pentru că despre apă se știa, și se știa și ce fel de apă, Sava nu insistă. Accentul lui cade pe cuvinte ce urmează: „*așa cum este tocmeala*.” Aceasta voia el să spună preoților: păstrați rânduiala, învățătura și tradiția noastră, nu vă luați după calvinii. Adică exact invers decât l-a interpretat, pățimas, canonicul de la Blaj.

c) *Interzicerea rugăciunilor pentru morți* din care Bunea face un alt cap de acuzare împotriva lui Sava, arătând că acesta, calvinizat, a renunțat la ele, este o nouă mistificare. Se știe că superstițiile au făcut ravagii în trecut nostru. Om luminat, Sava a dorit să clarifice aceste lucruri, să-i aducă pe credincioși la dreptă credință, eliberată de superstiții, de sărbătorii fără sens, de practici rămase din adânc de istorie păgînă.

Iată textul său, redactat de sinodul din 1675: „Cînd cheamă creștinii pe popa la bolnavi să-i cuminece și nu vor să iasă după popa din casă, acolo popa să nu meargă la morții casei; moliftă să nu facă nici oaselor, nici hainelor, nici oi sau vaci peste mort să nu dea, au găini, iar în lăturii pot da; picioarele dobitoacelor să nu le spele, nici să le arză cu lumina în frunte și colac peste groapă să nu dea, banul în groapă să nu se arunce; muierile să nu țipe pe uliță; cari nu vor să-și îngroape morții lumea sau miercurea, la aceia popii să nu meargă; cari oameni sau muieri vor face foc în curte la Joi Mari sau la Blagoviștenii și vor să pună masă și piine că vin morții să se încălzească și aruncă apă pe pașiște să bea morții, pre aceia îi vor da spanilor să (dacă) nu se vor lăsa; sărbătorile drăcești, marția și miercurea, cine va ține, acela să se dea spanilor, să (dacă) nu se va lăsa.” Și „Preoții de bobonoșaguri (superstiții) ce nu este scris la Tipic, să nu se ție” (cf. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, II, p. 84—85).

De unde a scos Bunea, că Sava a interzis rugăciunile pentru morți? Textul spune dimpotrivă: preoții erau oprii să meargă numai la cei ce se țineau de superstiții: „*acolo popa să nu meargă la morții casei*” (vezi mai sus). Incolo, toate trebuiau să se facă după tipic. Există vreun tipic calvinesc? Nici vorbă. Sava se referea, și asta o știau toți — afară de Bunea, care nu mai voia s-o știe — la tipicul ortodox. El cerea revenirea la sobrietatea și sensul tipicului. În multe din superstițiile enumerate de el, recunoaștem superstiții ajunse și pînă la noi. Textul e o pledoarie pentru ortodoxie și nu pe dos, cum îl face Bunea să pară. Bunea înțelege prin „*oasele*” din textul de mai sus, pe toți morții, pe morți în general, pe cînd textul se referă la o superstiție în legătură cu scoaterea oaselor umora, spre a li se face rugăciuni suplimentare.

Textul de mai sus clarifică și cele referitoare la rugăciunile pentru animale. E vorba de superstițiile în legătură cu animalele, nu cu rugăciunile din molitvelnic privitoare la animale etc.

d) *Paștile* alcătuite din piine și vin, care se distribuie după slujba învierii, nu sînt Euharistie și n-au fost niciodată înțelese așa, și

practica de a se da în ziua de Paști nu e exclusiv ardelenească, așa că fără motiv o leagă Bunea de Cina calvină. El vrea neapărat să-l facă pe Sava calvin și își pierde cu totul echilibrul. Se vede că nu știa că și la București, și la Buzău, și în Moldova se împart Paști din piine și vin. Pe care calvinii i-au urmat cei de peste munți? Porunca lui Sava voia doar să impună respectul față de acest simbol, să se dea în mină de către preot, cum se da de altfel și anafora, în duminicile de peste an și cînd e liturghie sau litie. Se spune undeva sau există vreo atestare de vreun fel, că această practică ar fi înlocuit Euharistia din cadrul Sf. Liturghii? Bunea nu prezintă astfel de dovezi. Se află pe terenul interpretărilor și-al presupunerilor din ce în ce mai îndepărtate de bunul simț și de rigoarea istoricului.

e) *Eliminarea Sîntei Tradiții din cadrul izvoarelor de credință*, de care Bunea îl acuză formal pe Sava, ar fi într-adevăr o dovadă de alunecare în calvinism. Dacă ar fi așa. Dar să ne adresăm textului Sfințitului Sava: „*Acele lucruri care nu se unesc cu Scriptura sîntă și cu tocmeala Bisericii noastre, și pînă acum am fost poruncit cum să se plevească și să se puie jos, așa poftim și acum, iar pe unde se vor afla lucruri de acelea, bîntău-se-vor (pedepsi-se-vor), cum este rînduiala Săborului*” (La Cipariu, *Acte...*, p. 149). Bunea subliniază cuvintele *Scriptura sîntă* și conchide: „*Așadar Sava Brancovici pune ca regulă de credință un principiu protestant*” (*op. cit.*, p. 36). Vede cuvintele următoare... și cu *tocmeala Bisericii noastre*, dar nu vrea să le interpreteze în sensul în care au fost avute în vedere.

„*Tocmeala*”, în limba vremii, e desigur „*rînduiala*”, *Tradiția Bisericii*, cu specificarea: „*a Bisericii noastre*, deci ortodoxe. Dar Bunea se întreabă: unde se află această rînduială? Se răspunde: în cărțile calvinești traduse în românește (*op. cit.*, p. 36). Or, acestea cuprind numai ceea ce se află și în Scriptură. Aparent logic, dar de ce adică rînduialle Bisericii noastre să se afle în cărțile calvinești? Numai pentru că acestea erau traduse în românește? Dar pînă atunci, pînă la apariția cărților calvinești, unde fuseseră aceste rînduialle? Fuseseră undeva în cărțile ortodoxe, și se păstrasera bine. Tot acolo se mai află încă: în cărțile de slujbă, în tipic, în Molitvelnic, în practica Bisericii.

Și Bunea mai uită ceva: că nu numai cărțile calvinești erau traduse în românește, și nu numai ele circula pe teritoriul Transilvaniei. Spre sfîrșitul cărții sale pomenește două din aceste alte cărți, pur ortodoxe, fără să-și dea seama că prin aceasta oferă cetitorilor un argument împotriva propriei sale teorii, că a cere slujbă și predică în românește, însemna a cere calvinizare, pentru că toate textele românești ar fi fost calvine. Ei, iată că nu erau numai calvine. La Iași, în Moldova, apăruse în anul 1643 „*Cartea românească de învățatură a Duminicilor de peste an*”, Cazană lui Varlaam, iar la Dealu, în Țara Românească, apăruse în anul 1644 „*Evanghelia învățătoare a Duminicilor peste tot anul, și la praznice*”. Nu mai este nevoie să facem demonstrații asupra circulației acestor cărți și peste munți, în Transilvania. *Despre cărțile lui Sava, vezi I. Lușpaș, Averele confiscate de Principele M. Apaffi de la mitropolitul Sava Brancovici și fratele său Gheorghe, în revista „Biserica și Școala”, Arad, 1915, nr. 37.* În acestea nu se găsea tradiția Bisericii noastre? Și cînd Sava Brancovici cerea să se învețe cuvîntul Domnului pe românește, de ce să nu se fi gîndit la acestea? De ce să se fi gîndit neapărat la cele calvine? Dacă doar cele calvine ar fi existat cu exclusivitate în limba română, încă am mai putea oscila, dar aceste două cărți fundamentale de explicare a ortodoxiei, erau destul de aproape de timpul păstoriei lui Sava, ca să nu ne imaginăm că le avea și el și mulți

alți preoți. De altfel el fusese de mai multe ori în Țara Românească, la unchiul său, Longhin Brancovici, episcop retras la Mănăstirea Comana (acesta era frate cu tatăl său și fusese hirotonit de Ciril Lukaris (1628) pentru credincioșii din jurul Lipovei și Ineuului) și apoi cu prilejul hirotoniei în preot și în urmă în arhieru; fusese și în Moldova de mai multe ori, și trecuse spre Rusia, așa că se va fi interesat de cărțile noi ce se tipăreau acolo și va fi adus și cu sine unele din ele. Că e așa, se vede și din inven-tural bunurilor sale „*toate cărțile românești apărute pînă în timpul său*” (la Mangra, *op. cit.*, p. 96).

f) *Introducerea jurămîntului la căsătorie* nu era un lucru nou și nu e caracteristic calvinesc, precum vrea istoricul Bunea. Sava îl va fi primit ca fiind doar o în-tărirea a ritualului ortodox. Căci iată textul din *Molitvelnic* ortodox: „*Iată fiilor duhovnicești, prin punerea mîinilor pe Sfînta Evanghelie și pe Sfînta Cruce, ați săvîrșit jurămînt (s.n.) înaintea Sfințitului Altar că veți păzi legătura dragostei și a unirii între voi pînă la mormînt*” (cf. *Molitvelnic*, București, 1971, p. 80). Orice comentariu e de prisos!

Această succintă respingere a acuzațiilor, formulate împotriva lui Sava Brancovici de către canonicul Augustin Bunea în 1906, clarifică, sperăm, problema ortodoxiei Sfințitului nostru. Nimeni, de altfel, nu i-a pus-o la îndoială în afară de Bunea. A putut fi primit în mediile ortodoxe cele mai variate, la Tirgoviște, unde slujește cu patriarhul Dositei al Ierusalimului, între călugării de la Comana, la Moscova unde la 29 iunie 1668 slujește cu patriarhul Paisie al Alexandriei și Marcarie al Antiochiei, (la Sf. Meteș, Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria, vol. I, Sibiu, 1935, p. 282, 284) a fost primit de țar și i s-au dat daruri ortodoxe (mitră, veșminte), s-a bucurat de stima unor domnitori sau viitori domnitori ortodocși ca Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu — și cite n-ar mai putea fi adăugate — așa încît e de-a dreptul ridicolă acuzația lui Bunea de calvinism. Că principii și superintendenții calvinii, ca Mihail Tóffői, au încercat să-l influențeze, uneori terorizîndu-l, aceasta e cu totul altceva. Că așa cum arată Meteș, a trebuit să accepte de formă, uneori, unele sugestii privind măsuri disciplinare și unele obiceiuri de inspirație calvină (Meteș, *op. cit.*, p. 290, 292), a făcut-o, cum spune românul, pentru a trece punea și a supraviețui, dar cînd i s-a pus problema opțiunii, a rezistat eroic, pînă la martiriu. Să precizăm: dacă a acceptat introducerea limbii române, a făcut-o pentru că aceasta corespundea și convingerilor și dorințelor sale, pentru ca ortodocșii „să înțeleagă” ceea ce auzeau din propovăduirea păstorilor lor, nu pentru a se calviniza. Din astfel de coincidențe se pot ușor crea confuzii voite și se pot trage concluzii false. Nimeni n-a mers însă pe linia promovării confuziilor. Hotărîrile Sinodului din 1675, așa-zisele *Așezăminte I și II* au fost întotdeauna înțelese de istorici în funcție de context și de ceea ce pornea cu adevărat din convingerile ortodoxe și românești ale lui Sava Brancovici.

E de neînțeles cum, totuși, Bunea își formulează concluzii ca acestea: „*Prin soborul românesc de la 1675, Biserica românească s-a calvinizat nu numai în organizația sa, ci și în dogmele sale, și încă prin o hotărîre a sa proprie*” (*op. cit.*, p. 78).

Sava e numit trădător, bănuț a fi fost răsplătit imediat de calvinii cu restabilirea jurisdicției și a drepturilor materiale și, alături de el, întregul cler e numit trădător deoarece, drept urmare a calvinizării, a fost scutit de dijme (*Idem*, p. 79). În zadar vor scrie cronicarii maghiari contemporani ca Talloczy, că la acel Sinod Sava a apărut cu îndrjire drepturile și independența Bisericii sale, și că a recuștigat o viață mai demnă pentru clerul său; Bunea nu vede, nu aude. Nimeni n-are dreptate. Numai el

Din agenda Prea Fericitului Părinte IUSTIN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Sîmbătă, 9 aprilie 1983. — P.F. Patriarh Iustin a primit o delegație din partea Consiliului ecumenic al Bisericilor, alcătuită din: Dr. Samuel Amirthan — directorul programului de educație teologică; Dr. Reinhold Traitler, secretar pentru organizarea Adunării generale a C.E.B. de la Vancouver—Canada (iulie—august 1983) și Prof. Pr. Ioan Bria, directorul adjunct al Comisiei „Misiune și Evangelizare”, din cadrul C.E.B.

Marți, 12 aprilie 1983. — P.F. Patriarh Iustin a primit pe Excelența Sa Episcopul Hermann Kunst din partea Bisericii Luterane din R.F. Germania, care a primit titlul de „*Doctor Honoris Causa*”, din partea Institutului Teologic Universitar din București. P.F. Patriarh Iustin a oferit la Palatul Patriarhal o agapă în cinstea distinsului oaspete, la care au participat: Î.F. PP. SS. Mitropoliți, Teoctist al Moldovei și Sucevei, Antonie al Ardealului și Nestor al Olteniei, precum și PP. SS. Episcopi-vicari Vasile Tirgovișteanul și Roman Ialomițeanul.

Joi, 5 mai 1983 (joi din Săptămîna Patimilor). — P.F. Patriarh Iustin, în fruntea soborului tuturor ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, a săvîrșit Sf. Liturghie Arhierescă la Biserica Mănăstirii Antim din București, în cadrul căreia s-a făcut sfințirea Sfințitului și Marelui Mir pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română.

Joi, 12 mai 1983. — P.F. Patriarh Iustin a primit pe Gunnar Stalsett secretar general al Societății biblice norvegiene, pe Odd B. Telle, secretar pentru Europa și pe Erwin Zimmermann, Consilier, toți din partea Societăților Biblice Unite.

Vineri, 20 mai 1983. — P.F. Patriarh Iustin a primit pe D-l Nicolae Bucur, de origină română, din Cleveland—S.U.A., venit într-o vizită în țara noastră, la invitația Asociației „România”. A fost de față P.S. Episcop-vicar Vasile Tirgovișteanul.

Marți, 31 mai 1983. — P.F. Patriarh Iustin a primit pe D-l Arthur Schneyer, președintele Fundației „Apelul pentru conștiință” din New York—S.U.A. La primire a participat D-l Ion Roșianu, Președintele Departamentului Cultelor.

„Împărate ceresc, Mîngîietorul...”

(Continuare din pag. a 3-a)

mele” (Ps. L, 10). Această sălășluire a Duhului Sfințit prin harul Său înăuntrul ființei noastre, va avea ca efect înnoirea noastră trupească și sufletească, adică sfințirea noastră prin puterea sfințitoare a harului Său, iar în final, tot prin puterea Lui, care va spori și eforturile noastre bune, noi vom dobîndi mîntuirea sufletelor noastre.

Numirile și însușirile multiple care se dau Duhului Sfințit în această rugăciune — șapte la număr — urmăresc ca persoana a treia a Sf. Treimi să fie cunoscută, recunoscută și preamărită ca Dumnezeu adevărat, deoiființă cu Tatăl și cu Fiul, căruia I se cuvîne

aceeași cinstire și închinăciune ca și celorlalte două persoane treimice.

Precum ușor se poate vedea, rugăciunea „Împărate ceresc...” cuprinde în sine o întreagă „teologie”, deoarece mai întii ea ne arată tot ceea ce creștinul adevărat trebuie să cunoască despre Duhul Sfințit: însușirile, puterea, lucrarea și mărirea Lui, iar în al doilea rînd, că lucrarea Lui asupra noastră prin harul Său ne este absolut necesară pentru mîntuirea sufletelor noastre.

Iată de ce, această rugăciune nu poate lipsi din canonul zilnic al adevăratului creștin, deoarece darurile Duhului Sfințit „adapă toată făptura, spre rodire de viață”.

SFINȚIREA CATEDRALEI...

(Continuare din pag. a 5-a)

Sub sprinceană serii, petrecut și salut de obște credincioșilor, P.F. Părinte Patriarh Iustin, împreună cu însoțitorii, a plecat spre București.

Încetînd această sumară relație vom spune, așa cum arăta un vorbitor, că clopotele monumentalei noastre catedrale vor vesti și ele de astăzi înainte nu numai chemarea la rugăciune a fiilor Bisericii noastre ci, inter-

ferîndu-se cu sunetele clopotelor bisericilor celorlalte confesiuni din municipiul Sf. Gheorghe, vor vesti și dragostea fiilor acestor meleaguri de vatra străbună, stîmă și respectul lor reciproc, vor vesti și dragostea frățească ce leagă și va lega pentru todeauna pe fiii acestei inimi de țară, așa cum vrea și îi place și lui Dumnezeu, așa cum cer și inimile noastre creștinești și interesele noastre majore.

are. De altfel la sfîrșitul nefericitei sale cărți va respinge cu argumente jalnice afirmațiile unui mare număr de istorici care s-au ocupat de Sava Brancovici, arătînd că toți s-au înșelat: Mihail Cserei, Chr. Engel, Samuil Clein, Petru Maior, A. Tr. Laurian, A. Papiu Ilarian, Andrei Șaguna, Nicolae Tincu-Velea, N. Popea, Eudoxiu Hurmuzachi, E. Golubinski, Ghenadie Enăceanu, George Popovici, Simion Popescu, V. Mangra etc. (*idem*, p. 83—88). Ura întuneacă mîntea!

2. *Ată Sava Brancovici dedicat intereselor românești sau și-a văzut numai de interesele personale și a urmărit alte scopuri decât cele pe care i le dictau statutul său de conducător spiritual al românilor ortodocși?*

Întrebarea nu și-ar avea sens, dacă nu și-ar fi pus-o canonicul Augustin Bunea, și dacă el n-ar fi răspuns, fără nici un dubiu, că cea de-a doua parte a întrebării e cea care indică și răspunsul. Sava Brancovici n-a fost român, n-a iubit pe români, tot așa cum n-a iubit nici ortodoxia. Acesta e rezultatul cercetărilor lui Bunea. Iată totuși și cîteva amănunte:

Nu e adevărat că Sava ar fi fost urmașul unor despoți sîrbi.

Era doar sîrb dintr-o familie obișnuită (A. Bunea, *op. cit.*, p. 13). Prin tot ce a făcut a promovat interesele sîrbilor (*idem*, p. 63) și a urmărit sîrbirea Bisericii românești (*idem*, p. 74). La Sinodul din 1673, a vîndut ortodoxia în schimbul florenului pe care de atunci a avut dreptul să-l încaseze din nou de la preoți (*idem*, p. 79). N-a avut nimic comun cu sufletul și cultura românească, n-a înființat nici o școală, n-a tipărit nimic în tipografia de la Bălgrad. Toți banii storși de la preoți, de la țar și de oriunde, i-a folosit încercînd să-l urce pe fratele său pe tronul Serbiei (*idem*, p. 82). A fost un duplicitar de factură bizantină care, pe de o parte impunea cărțile calvinești, iar pe de alta pe cele sîrbești, „ca să nu mai scape românii de sub jugul sîrbilor” (*idem*, p. 75). A fost precursorul sîrbirii Bisericii românești (*idem*, p. 74).

Încă odată: Bunea nu vede nici o lumină pe fața acestui ierarh martir! Pare a fi privit totul prin ochelari negri. Să aerisim puțin încăperea. Să deschidem ferestrele. Să între lumină multă. Lumină adevărului și a adevărului istoric.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SFINTIRE DE BISERICA

● Vechea biserică de lemn din parohia Ruși, așezare străveche pe calea care duce de la Sibiu la Mediaș, fiind afectată de inundațiile care au avut loc la începutul deceniului trecut s-a impus necesitatea zidirii unei noi biserici. Ajutoare s-au primit de la Sf. Patriarhie de la Centrul Arhiepiscopesc Sibiu și de la alte eparhii și parohii din prot. Brașov și Sibiu. Ajutoare în bani și muncă au dat și credincioșii din Ruși și astfel, prin strădania neobositului lor preot Ștefan Straja ajutat și de soția sa Elisabeta Straja, biserică s-a ridicat și pictat.

Totul fiind gata, sfintirea ei a avut loc Duminică, 29 mai 1983 săvârșită fiind de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoțit fiind de la Sibiu de P.C. cons. Gh. Popescu și P.C. profesor I. Golea. Răspunsurile au fost date de un cor restrâns al studenților teologi.

Era de față și doamna și domnul pastor evanghelic C.A. din localitate Georg Helmut însoțit de consiliul parohial.

La sfârșitul Sf. Liturghii au vorbit: P.C. prot. D. Luca (Sibiu), C. preot paroh Șt. Straja, care a făcut o prezentare a lucrărilor și a mulțumit tuturor celor ce i-au stat în ajutor și D-l pastor evanghelic G. Helmut, care și-a exprimat bucuria de a participa la această mare sărbătoare a credincioșilor ortodocși.

A vorbit apoi I.P.S. Mitropolit Antonie care după ce a felicitat pe preot și credincioși, cit și pe pictori și constructori a explicat pericula evanghelică, din care a reliefat ideea că nu putem trăi singuri, evângelind în a fi oameni în relief alții și a ne ruga și lucra pentru pacea a toată lumea.

Pentru strădaniile depuse pe plan gospodăresc și pastoral C. preot Șt. Straja a fost distins și hirotesit „Iconom stavrofor”, act de apreciere înminindu-se și consiliului și comitetului parohial.

HRAMUL MANASTIRII BRÎNCOVEANU

Sfânta Mănăstire Brîncoveanu de la Simbăta de Sus, jud. Brașov, are după cum se știe pe lângă Adormirea Maicii Domnului și hramul „Izvorul Tămăduirii”, vineri, după Învierea Domnului, hram serbat de credincioșii din părțile locului chiar în perioada când mănăstirea a stat cu zidurile dărmate vreme de peste 150 de ani.

Al doilea hram a fost sărbătorit și în acest an cu mult folos sufletesc pentru obștea monahală, cit și pentru credincioșii veniți la această ctitorie voievodală.

Praznicul a fost cinstit și de participarea unor distinși oaspeți de peste hotare și anume I.P.S. Mitropolit Iohannes Rinne de Helsinki și de doamna și domnul Olle Bergman, ambasadorul Finlandei în România.

La altarul din pădure, s-a săvârșit Sf. Liturghie arhierescă de către I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și Iohannes de Helsinki, P.S. Episcop vicar Lucian, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, din sobor făcând parte și P.C. prof. onor. Dr. Alexandru Ciurea din București.

Răspunsurile au fost date de cealaltă parohial, de la Viștea de Sus, rândurite soția preotului din această parohie, Eugenia Bălescu.

La timpul convenit, P.Cuv. ierod. Teofil Părăian a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic pe seama sf. mănăstiri, iar la momentul convenit I.P.S. Mitropolit Iohannes de Helsinki a hirotonit pe monahul Irineu Duvlea întru diacon, act care constituie și el un simbol al bunelor relații dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Finlandeză, cit și dintre popoarele noastre.

La priceasnă a predicat P.Cuv. ierom. T. Părăian. După Sf. Liturghie un cuvânt de salut în numele prot. Făgăraș a exprimat P.C. prot. R. Zaharie.

Cuvînt de învățătură a rostit apoi I.P.S. Mitropolit Antonie care, după ce a mărturisit bucuria de a se afla din nou „în acest colț de raie al țării” și după ce a făcut o scurtă informare legată de ultimele intruniri internaționale pentru apărarea păcii, descrie cronologic momentele mai de seamă ale Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, zăbovind totodată asupra Evangheliei zilei.

Au fost prezentați apoi oaspeții, cărora le-a mulțumit pentru participare și împreună slujire. În continuare, vorbindu-le în limba engleză, I.P.S. Sa le-a făcut un scurt istoric al mănăstirii, al începuturilor încreștinării poporului nostru, al vieții bisericești de astăzi din țara noastră, al învățămîntului teologic etc.

Avînd ca traducător pe P.C. prof. Alex. Ciurea, în continuare a vorbit I.P.S. Mitropolit Iohannes de Helsinki, care a transmis un călduros și creștinesc salut credincioșilor ortodocși din Transilvania, arătînd totodată că deși geografic Finlanda și România sînt departe, prin credința noastră comună ortodoxă noi ne simțim aproape unii de alții.

I.P.S. Sa a exprimat de asemenea bucuria de a se afla pe meleagurile noastre, cit și satisfacția pentru credința vie pe care a întîlnit-o la fiii Bisericii noastre.

În continuare s-a săvârșit sfintirea apei la fîntina, veche și ea cit mănăstirea, de lângă biserică și o ectenie de pomenire la mormîntul mitropolitului Nicolae Bălan.

Înainte plecării oaspeților străini R. Vilcea, I.P.S. Mitropolit Iohannes de Helsinki a mulțumit I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului pentru dragostea și ospitalitatea de care s-au bucurat, mărturisind din nou marea apropiere care există între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Finlandeză.

I.P.S. Sa a mulțumit de asemenea prilejul ce i s-a oferit de a cunoaște mai bine Biserica noastră, exprimînd în același timp dorința ca și de acum înainte Bisericele noastre, ca două surori bune, să se ajute și să se sprijine reciproc.

Semnalăm... Semnalăm...

● **Mihai Stoian** scrie în cartea „Nici cuceritori, nici cucerite” (Ed. Eminescu, 1982, p. 536): „Apartenența la cultura și spiritualitatea răsăriteană a fost, pentru români, un factor de apărare a identității lor naționale. Ar fi naiv să credem că, înglobați civilizației catolice a Europei Centrale, românii ar fi rămas la fel de autentici, obținînd în schimb, mai multe de la viață decît în urma formulei „Bizanț după Bizanț”. Chiar dac-au avut parte, astfel, de mai puține avantaje materiale și au frecventat mai greu cultura europeană, s-au salvat de înstrăinare prin ortodoxia românească a străbunilor, respectîndu-și originea daco-romană”.

● **A apărut o carte extrem de utilă pentru cercetătorii de cultură veche românească și pentru clericii care nu rareori se întîlnesc cu formele acestei culturi în alfabetul chirilic: SCRIEREA CHIRILICĂ ROMÂNEASCĂ** (Album de documente). Rod al colaborării dintre Direcția generală a Arhivelor Statului și Facultatea de istorie și filozofie din București, cartea e semnată de Veronica Vasilescu și dr. Aneta Boiangiu și are un Cuvînt înainte de Ionel Gall. Un valoros instrument de lucru la îndemîna cercetătorilor epocii în care limba română s-a putut scrie și în alfabetul chirilic, în așteptarea unor vremuri mai bune, cînd vor reveni la „literele străbune”.

● **„NOI TRACII”, revista fondată de Prof. Dr. Iosif Constantin Drăgan** (apare la Milano, Italia), în numărul 99 (anul XII), februarie 1983, continuă publicarea unui interesant studiu despre limba dacilor. Cu „va urma” și, sperăm, cu urmări utile.

● **A apărut vol. IV al lucrării „Fapte din umbră” de Cosma Neagu și dr. Dumitru Marinescu** (București, 1983, 289 p.). Vorbind despre Consiliul de Coroană din dimineața zilei de 30 august 1940, convocat de Carol al II-lea pentru a se pronunța asupra dictatului de la Viena, se arată că Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului a fost printre cei zece care au susținut respingerea dictatului și au recomandat rezistența cu orice sacrificiu (p. 218). Majoritatea (21 și 1 abjurer) au votat pentru acceptarea dictatului, motivînd că abjureri așa se va putea salva statul și ființa națională. După vot, Mitropolitul Nicolae Bălan a declarat: „Prin votul pe care l-am dat în zorii zilei de astăzi, am refuzat arbitrajul... refuz în momentul acesta din întreg sufletul meu și în numele întregului cler și popor al Bisericii mele, rezultatul care s-a făcut cunoscut”. El a arătat în continuare că unirea înfăptuită la 1 decembrie 1918 „cu un elan de nedescris” a fost opera „tuturor generațiilor care ne-au precedat, de cînd poporul românesc s-a trezit la conștiința de sine” (p. 224). Iată o atitudine pe care nimeni și niciodată n-o va putea socoti altfel de cum a fost: eroică, demnă, curajoasă!

● **Preotul Emanuel Copăcianu** cunoscut ca autor al unei **VIETI A LUI IISUS și a unor romane istorice**, a publicat la editura „Scrisul Românesc” din Craiova (1983) un roman despre **CUZA VODĂ**, intitulat: „CUMPANA APELOR sau „VODĂ CUZA TRECE MILCOVUL” (170 p.). Li urăm și cărții să treacă examenul criticii literare și al cetitorilor.

● **O carte despre unul din străluciții săi înaintași, Episcopul Melchisedec Ștefănescu**, Viața și înfăptuirile sale, a publicat recent P.S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor (Roman, 1982, 112 p.). Un bun exemplu de cinstire a predecesorilor și de valorificare a modelelor spre propria noastră orientare și creștere, în lumina lor cea mare.

● **La München (1983) a apărut un volum intitulat: DIE EUCHARISTIE DER EINEN KIRCHE**, sub îngrijirea Dr. Albert Rauch și Paul Imhof S.J. Printre semnatarii capitolului cărții figurează și doi teologi români: Prof. Dr. Ioan Zăgărean, cu: **DIE BEDEUTUNG UND STELLUNG DER EUMCHARISTISCHEN EKKLESIOLOGIE IN DER THEOLOGIE DER RUMÄNISCHEN ORTHODOXEN KIRCHE** (p. 137—155) și **Diacon Ioan Caraza**, cu: **UNTERSCHIEDLICHE KIRCHENBILDER IN OST UND WEST ALS GEHEIMNIS DER KIRCHENGESCHICHTE** (p. 42—51). Mai ies și ai noștri în lume!

● **Editura „Eminescu” 1983 ne redescoperă o carte masivă (sub toate raporturile) și de mare prestigiu și utilitate pentru situația noastră în spațiul culturii și civilizației balcanice: CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ ȘI CIVILIZAȚIE BALCANICĂ**, de Victor Papacostea. Ediție îngrijită de Cornelia Papacostea-Danielopolu un excelent studiu introductiv semnat de Nicolae Șerban Tanasoca. Și cartea, și studiul introductiv vor face carieră sigură ca documente de referință de acum încolo.

● **Despre cărțile de piatră și graiurile lor aflate pe pămîntul românesc**, scrie, transcrie, traduce și comentează **Dionisie M. Pippidi: INSCRIPTIILE DIN SCYTHIA MINOR**, grecești și latine, vol. I, **HISTRIA și ÎMPREJURIMILE**, Ed. Academiei R. S. R., București, 1983, 544 p. Muncă de savant și erudit.

● **Octav Sargețiu**, acest suflet de moldovean născut în Bărgan a publicat în Săptămîna (nr. 2, 1983) o prea frumoasă poezie intitulată **LIMBA NOASTRĂ**. Nu numai titlul ne amintește de nemuritorul preot și poet Alecu Mateevici; ritmul, suflul interior, cuvintele cele mai expresive sînt voit izvorîte din capodopera celui dintîi. După a lui Mateevici, care va rămîne în vecii vecilor marele înn al limbii noastre, nici nu se putea ține pe picioare un altul, fără acest transplant de sevă pură care, lui Octav Sargețiu i-a reușit.

● **În Săptămîna (nr. 14, 8 aprilie 1983) Dan Zamfirescu reia discuțiile asupra protocronismului. Dar ce, se aștepta cineva ca Dan să se dea bătut?**

● **IRENIKON**, revista monahilor de la Chevetogne (Belgia) își concentrează nr. 1/1983 asupra dialogurilor bilaterale dintre creștini. Elisabeth Behr-Sigel se ocupă de Locul femeii în Biserica protestantă. Dezbaterile e încă la început, dar într-o zi va putea deveni... măr al discordiei, al unei și mai mari discordii, dintre cele două confesiuni creștine. Gurile mele ar putea zice: încă o dată Eva!

● **Revista ASTRA de la Brașov** (anul XVII, nr. 5, 1983) publică concentrată de Zorica Lațcu. Poezie adevărată. Cadențe clasice — poeta e o cunoscută clasicistă — care bucură inima și ridică mintea într-un univers al gîndului frumos, unde „pasc turme de stele”. Opțiunea dăcică a poetei, pentru momentele în care se situează, e firească și cheamă la solidarizare, iar să arunce umbre peste sinteza daco-romană de mai tîrziu.

ANTONIE DE LA PRISLOP

Expoziție omagială
la Muzeul bisericii „Sf.
Nicolae” din Șcheii BrașovuluiCIPRIAN PORUMBESCU
(1853—1883)

Un albatros ucis în floarea vârstei, în apogeul creației, în vîrtele de sărbătoare ale geniului în deplină vervă creatoare, ai-doma lui Eminescu, Labaș, Cîrlomba și mulți alții, cărora vitregiile soartei nu le-au îngăduit înscrierea în calendarul vieții a mai mult de 2—3 decenii, Ciprian Porumbescu este astăzi comemorat în sufletul milioanei de oameni, care își alimentează setea și bucuria muzicii în marea sa operă compozițională, pentru care „Balada”, „Poutpuriul de cîntec”, ș.a. se identifică cu tot ce poate fi mai înălțător în cuget și simțire.

Orașul de la poalele Timpei i-a găzduit popasul creator ca dirijor al corului de la biserica „Sf. Nicolae”, profesor de cîntări la gimnaziul ortodox „Andrei Șaguna”, la Școala comercială și reală, la asociațiunea „Reuniuni, române de gimnastică și cîntări” ș.a., întîmpinîndu-i apetitul și sensibilitatea pentru muzică cu osmoza de cultură ce domnea în cadrul gimnaziului „Andrei Șaguna” și a bisericii voievodale, care conserva amintirea psaltului Anton Pann și ucenicului său George Ucenescu, cit și a marelui compozitor Gheorghe Dima.

Cele peste 60 de creații brașovene și în special monumentală operetă „Crai nou”, prima românească, „Hora-Brașovului” ș.a. sînt nestemate însele pe podiumul valorilor de la poalele Timpei, și o expresie a dăruirii cu care geniul porumbescian își motiva și immortaliza popasul brașovean, sfîdînd parcă o boală incurabilă de plămîni, o climă nefavorabilă sănătății sale și eforturile didactice peste posibilitățile firești ale unui om suferînd.

Astăzi, cînd s-au scurs 100 de ani de cînd prezența sa brașoveană reprezintă amintire, în Șcheii Brașovului sub egida Muzeului bisericii „Sf. Nicolae” s-a organizat o modestă expoziție, ca un pios omagiu adus marelui compozitor și dirijor. Exemplarul unic al operetei „Crai nou” provenită din dania compozitorului Tiberiu Brediceanu, după care la 26 februarie 1882 s-a dirijat spectacolul primei operete românești, un atestat de studii emis de rectorul seminarului din Bucovina pentru Ciprian Porumbescu, care la 24 de ani primea întru învățătura ritualului preoțesc... următoriu progres: din știința ritualurilor preoțesci, știința tipicului și cetirea cărților bisericești în limba slavă — bine, iar din cîntările dupre melodia greacă, din cîntarea corală, din cîntări dupre melodia slavă și cetirea cărților bisericești în limba română — foarte bine”, alături de actul de concurs pentru ocuparea postului de dirijor la biserica „Sf. Nicolae” și cele opt scrisori autografe Ciprian Porumbescu, concretizează raporturile pline de omenie și prietenie ale compozitorului cu slujitorii locurilor, remarcîndu-se înțelegerea filantropică a celor din urmă. Un certificat medical al doctorului brașovean Neagoe și altul italian al dr. Breitinger, precum și numeroasele procese verbale ale Comitetului parohial din Șcheii Brașovului, aduc învaloroase completări biografice în privința marelui compozitor. Cu notă de rememorare rămîn actele care mărturisesc acțiunea filantropică a bisericii, care, peost mortem, trimite 100 coroane spre a se ridica la Sucoava un monument în memoria lui Ciprian Porumbescu.

Deschisă în cadrul Muzeului bisericii „Sf. Nicolae” cu începere din 27 mai 1983, expoziția este destinată publicului larg, înscriindu-se în multitudinea manifestărilor culturale destinate comemorării marelui compozitor național.

Vasile Oltean

Gh. P.

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

SIBIU

Joi, 12 mai 1983, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, după ce a participat la conferința preoțească din prot. Sibiu ținută în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu și unde a luat cuvântul, a primit pe

d-l Erwin Zimmerman, consilier european al Societăților biblice unite pentru producția de Biblii din Stuttgart (R.F.G.).

● În aceeași zi, joi, 12 mai 1983, Centrul arhiepiscopesc și mitropolitan din Sibiu a fost vizitat de I.P.S. Johannes Rinne, Mitropolit din Helsinki, precum și de d-l Olle Bergman, ambasadorul Finlandei în țara noastră, cu soția, însoțiti de P.C. pr. prof. Dr. Alex Ciurea din București, fost mulți ani paroh în Suedia.

Conduși de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, oaspeții au vizitat catedrala mitropolitană din Sibiu, Institutul Teologic Universitar din Sibiu, biblioteca mitropolitană, precum și reședința mitropolitană.

● În ziua de 12 mai 1983, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a prezidat conferința preoților din protopopiatul Sibiu, care a avut loc în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu. Au participat 113 preoți. Tema conferinței a fost: „Aportul României la efortul comun al popoarelor pentru dezarmare și pace în întreaga lume, pentru cooperare și securitate europeană. Contribuții ale Bisericii Ortodoxe Române”. Au prezentat referate P.C. preoți: I. Trifan (Hașag) și M. Tăuceanu (Miercurea Sibiului), iar pe marginea referatelor au adus contribuții P.C. preoți: Gh. Gașpar (Cisnădie), P. Vamvulescu (Ocna Sibiului II), M. Crețu (Tâlmăciu), C. Dascăl (Sebeșul de Jos), I. Mișu (Gușterița), M. Damian (Alămor I), N. Streza (Rășinari II), T. Burcuș (Sibiu-Inferior) și N. Boboia (Porumbacu de Sus).

I.P.S. Mitropolit Antonie a vorbit la sfârșit despre „Participarea Bisericii Ortodoxe Române la acțiunile în slujba păcii din Europa și America”, referindu-se la întrunirea din 1982 de la Princeton, S.U.A. (numită Karlovy-Vary V), la conferința religiilor asupra apărării vieții de la o catastrofă nucleară (Moscova 1982), la Masa rotundă asupra consecințelor morale și economice ale înghețării producerii de arme nucleare (Moscova 1983) și la Conferința organizată de Bisericele din țările nordice la Upsala, cu tema „Viață și pace” (aprilie 1983).

● Luni, 16 mai 1983, I.P.S. Mitropolit Antonie a luat parte la o masă oferită de ambasada Finlandei la București, cu prilejul vizitei în țara noastră a I.P.S. Mitropolit Johannes de Helsinki.

● Marți, 17 mai 1983, I.P.S. Mitropolit Antonie a luat parte la o consfățuire sinodală (Sinodul Permanent) la București, prezidată de P.F. Patriarh Iustin.

● În ziua de 26 mai 1983, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a prezidat conferința preoților din protopopiatul Brașov, care a avut loc în localul protopopiatului. Au participat 82 preoți. Tema (ca și cea de mai sus de la Sibiu) a fost tratată de pr. Ioan Pătrunel din parohia Bod. Au mai vorbit P.C. preoți: Dumitru Dirjan (Brașov), Ioan Comșulea (Brașov), Nicolae Coman (Brașov), Ștefan Tascianu (Brașov), Valeriu Voineag (Brașov), Axente Gontea (Brașov), Petru Balint (Turches), Iosif Bogdan (Hălchiu), Ioan Sumedrea (Bran-Poarta), Nicodim Belea (Brașov), Octavian Tomuța (Poiana Mărului), Radu Terentea (Vulcan). I.P.S. Mitropolit Antonie a vorbit despre „Răspunderea creștinilor pentru apărarea păcii în vremea noastră”.

● Din incredințarea I.P.S. Mitropolit Antonie, în ziua de 22 mai 1983, P.S. Episcop-vicar Lucian a oficiat slujba de binecuvîntare și Sf. Liturghie la parohia Fintinele, prot. Sibiu, jud. Sibiu, pr. paroh N. Brote. În cadrul Sf. Liturghii Prea Sfinția Sa a ținut un cuvînt de învățătură despre „Femeile mironosițe”.

● În ziua de 26 mai 1983, Prea Sfinția Sa a prezidat conferința preoțească la prot. Sf. Gheorghe.

● La data de 29 mai 1983, Prea Sfinția Sa din incredințarea I.P.S. Mitropolit Antonie a oficiat slujba de binecuvîntare și Sf. Liturghie la parohia Virghiș, prot. Sf. Gheorghe, pr. paroh I. Șuteu. Cu acest prilej Prea Sfinția Sa a ținut un cuvînt de învățătură în legătură cu pericopa evanghelică din Duminică respectivă. La Sf. Liturghie a participat și pastorul unitarian din Virghiș — Andrei Moilen — care a rostit un cuvînt în numele său și al credincioșilor unitarieni din Virghiș.

● În ziua de 5 iunie 1983, din incredințarea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie, Prea Sfinția Sa Episcop-vicar Lucian Făgărășanul, a oficiat slujba de sfințire și Sf. Liturghie la biserica-monument istoric cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” din parohia Cucuțuța, prot. Rupea, jud. Brașov, pr. paroh Alex. Comșa.

La slujbă a participat și pastorul reformat din Hoghiz, jud. Brașov Szeghő Andrei care a ținut și un cuvînt despre bunele raporturi pe care dînsul și credincioșii săi le-au avut în trecut și în prezent cu preoții și credincioșii ortodocși.

CLUJ

● Sîmbătă, 9 aprilie 1983, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a săvîrșit slujba înmormîntării ieromonahului Nicolae Leșe, de la mănăstirea Rohia, care

a trecut la cele veșnice în 5 aprilie a.c. în urma unei scurte suferințe, în vîrstă de numai 43 de ani.

La sfîrșitul sfintei slujbe P.S. Sa a rostit un temeinic cuvînt de învățătură.

● Sîmbătă, 23 aprilie 1983, Inalt Prea Sfinția Sa Arhiepiscopul Teofil Herăneanu, a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în filia Cutca, par. Simboieni, prot. Dej, pistorită cu multă vrednicie de preotul Gheorghe Mureșan.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, I.P.S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

● Duminică, 24 aprilie 1983, în cadrul slujbei Vecerniei, în prezența Prea Sfințitului Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, corul Catedralei arhiepiscopale din Cluj-Napoca, pregătit și dirijat cu măiestrie de P.C. Arhid. Prof. Ioan Brie, a susținut un bogat concert religios, în care s-au prezentat piese religioase compuse și armonizate de apreciați compozitori ca: G. Cucu, A. Bena, S. Drăgoi, N. Lungu, I. Brie, H. Davidov, și alții.

La sfîrșitul concertului P.S. Sa a mulțumit membrilor corului și dirijorului pentru clipele de adevărată înălțare sufletească oferite în această seară.

● Vineri, 13 mai 1983, sărbătoarea Izvorului Tămăduirii, continuînd firul unei frumoase tradiții, Prea Sfințitul Iustinian Maramureșanul, Episcop-vicar, a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă la mănăstirea Rohia, jud. Maramureș.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, P.S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

● Duminică, 15 mai 1983, Inalt Prea Sfinția Sa Arhiepiscopul Teofil a săvîrșit slujba sfințirii bisericii noi din parohia Simboieni, prot. Dej, jud. Cluj, îmbrăcată cu frumoasă pictură prin jertfelnicia

bunilor credincioși și sub îndrumarea vrednicului preot paroh Gheorghe Mureșan, care a fost distins cu rangul de „iconom” cu dreptul de a purta briu roșu.

La sfîrșitul Sf. Liturghii arhieresti, Inalt Prea Sfinția Sa a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

● Duminică, 15 mai 1983, Prea Sfințitul Iustinian Maramureșanul, Episcop-vicar, a săvîrșit slujba resfințirii bisericii din filia Neașoaba, parohia Nadășu, prot. Huedin, jud. Cluj, renovată și îmbrăcată cu zugrăveală artistică prin strădaniile vrednicilor credincioși și purtarea de grijă a preotului paroh Simion Pop, care a fost distins cu rangul de „iconom” cu dreptul de a purta briu roșu.

La sfîrșitul Sf. Liturghii arhieresti, P.S. Sa a rostit un temeinic cuvînt de învățătură.

ALBA IULIA

tru edificiul ce va ocroti obiectele de P.C.N. precum și sediul protopopesc.

● În ziua de 11 mai, P.S. Episcop Emilian în dorința de a se conserva cît mai bine monumentele istorice de pe raza Eparhiei, a convocat mai mulți P.C. protopopi și preoți din Eparhie la lucrările de drenare din jurul bisericii, monument istoric, a fostei Episcopii a Geoagiului. La aceste lucrări au fost prezenți specialiști de la Muzeul Unirii din Alba Iulia, dînd îndrumările convenite. La această vatră de spiritualitate ortodoxă, P.S. Sa s-a întîlnit cu Excelența Sa Jakab Antal și directorul Cancelariei Mons. Erösi Ludovic.

● În ziua de 12 mai P.S. Episcop Emilian a avut o întîlnire la Mănăstirea Rimeț cu I.P.S. Mitropolit Johannes Rinne de Helsinki, însoțit de ambasadorul Finlandei la București — Olle Bergman și soția Vappu Maria și P.C. Sa Pr. prof. Alex. Ciurea.

În drum spre Sibiu, oaspeții s-au oprit la Catedrala din Alba Iulia, unde au fost salutați din nou de P.S. Episcop Emilian.

● În ziua de 13 mai, cu prilejul sărbătorii Izvorului Tămăduirii, P.S. Episcop Emilian a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă la Mănăstirea Rimeț, rostind un cuvînt de învățătură. În drum spre Centrul Eparhial, s-a oprit în parohia Pețelca.

● În ziua de 14 mai P.S. Episcop Emilian a sosit la Mănăstirea Toplița, iar în ziua de 15 mai a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă în biserica din parohia Toplița.

● În ziua de 18 mai, P.S. Sa a făcut o vizită pastorală în parohiile: Toaca — cu biserica în curs de pictare, Hodac — cu biserica șantier pictură, Băita — biserica în curs de pictare, Frunzeni — biserica în reparații și casă parohială nou construită, Vălenii de Mureș — biserica împodobită în frescă.

● În după-masa zilei de 20 mai, P.S. Episcop Emilian a plecat la Schitul Aftiea, din Munții Cugirului, unde, la praznicul Sf. Împărați Constantin și Elena, hramul Schitului, a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă și a rostit un ziditor cuvînt de învățătură.

În după-masa aceleiași zile, de la Schitul Aftiea pe culmea muntelui Cugir, P.S. Episcop Emilian a plecat în parohia Purcăret, unde a doua zi a oficiat Sf. Liturghie. În cuvîntul de învățătură a îndrumat și îndemnat pe credincioși să fie statornici în dreapta credință.

ORADEA

de jertfelnicie al credincioșilor și strădania preoților care i-au păstrat în perioada de înălțare a bisericii.

După-masă, ierarhul a vizitat biserica de lemn, monument istoric, din matra Bucuroaia.

Vecernia a fost oficiată în parohia vecină, Tășad, pistorită de preotul Virgil Bogdan, chiriarhul manifestîndu-și, în cuvîntul de învățătură, satisfacția pentru dragostea și simțirea cu care credincioșii cîntă în comun frumoasele cîntări bisericești.

● Duminică, 24 aprilie 1983, a fost sfințită biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din parohia Oradea-Ioșia, în urma lucrărilor de înnoire din ultimii ani. Vecernia a fost săvîrșită în biserica „Sf. Ier. Nicolae” a aceleiași parohii, cu care prilej s-a binecuvîntat noul iconostas, precum și un clopot nou. Preoții Ioan Porumb și Ioan Popa, care păstoresc în acest cartier al orașului de pe Crișul Repede, au fost distinsi cu rangul de *iconom-stavrofor*, pe primul, și cu cel de *iconom*, cel de al doilea, iar membrilor Consiliului și Comitetului parohial și credincioșilor li s-a adresat o scrisoare de apreciere și felicitare.

● Duminică, 17 aprilie 1983, chiriarhul a săvîrșit Sf. Liturghie în biserica din parohia Oradea-Vii (C.F.R.) (pistorită de preoții Ilie Feier și Gheorghe Nemes). S-a oficiat parastas pentru ctitorii bisericii, la împlinirea a 45 de ani de la punerea pietrei fundamentale a bisericii. De asemenea, s-a făcut binecuvîntarea noii case parohiale.

După-masă s-a săvîrșit vecernia în biserica din Copăcel (filie a parohiei Chijic, prot. Oradea).

● La data de 19 aprilie 1983, sub președinția P.S. Episcop Vasile, s-a ținut ședința plenară a Consiliului eparhial, în cadrul căreia s-au adoptat măsuri privind activitatea misionar-pastorală a preoților.

● După ce, de Florii, Joia Mare și Vinerea Mare, P.S. Episcop Vasile a servit la sf. slujbe tipiconale, iar de Praznicul Învierii Domnului a slujit la cele două catedrale din Oradea, ținînd cite un ziditor cuvînt de învățătură, la Biserica cu Lună, în cadrul Sf. Liturghii iar la biserica Sf. Nicolae în cadrul vecerniei, cînd s-a citit Sf. Evanghelie în mai multe limbi, a doua zi de Sf. Paști, ca în fiecare an, a săvîrșit Sf. Liturghie în orașul Beiuș, în acest an în biserica din Deal, rostind și aici un bogat cuvînt de învățătură și cu îndemnuri obștești și patriotice.

● Vineri, 13 mai 1983, a săvîrșit Sf. Liturghie la Mănăstirea Izbu, cu prilejul hramului bisericii de aici, Izvorul Tămăduirii, fiind de față credincioși din parohiile învecinate, cărora le-a împărtășit adevăruri ale credinței strămoșești și îndemnul la o viață curată și în muncă cinstită și osîrdnică.

● De Duminică Tomii, 15 mai 1983, chiriarhul a oficiat slujba de sfințire a noii biserici din parohia Cozla, prot. Zalău, înălțată între 1974—1982, împodobită și cu frumoasă pictură. Preotul-paroh Octavian Pinteaa a fost distins cu rangul de *iconom*. Ierarhul a felicitat pe credincioși pentru jertfelnicie și pe preot pentru strădanie.

După-masă a vizitat parohiile Surduc și Jibou, iar în ziua următoare bisericele parohiale din Zalău, dînd îndrumările necesare.

Sesiunea a II-a a Comisiei mixte de dialog dintre Biserica Ortodoxă și Federația Luterană (L.W.B.)

Cea de a doua întrunire a comisiei mixte de dialog dintre Biserica Ortodoxă și Federația Luterană Mondială a avut loc la Limassol, în Cipru, între 23—29 mai 1983.

Tema principală a acestei întruniri a fost: „Participarea la Misterul Bisericii”, așa cum s-a dezbătut în referatele subcomisiei ce s-a ținut la Măn. Pendeli — Atena, în primăvara anului 1982, constituită la prima sesiune a comisiei plenare de dialog, de la Helsinki — Finlanda 1981.

Lucrările sesiunii a doua s-au ținut în ședințe pe subcomisii și în ședințe plenare. Ele au fost prezidate de Mitropolitul Emilianos de Silibria, din partea Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol și de către Prof. Georg Kretschmar din partea Bisericii Luterane. La lucrări au participat reprezentanți ai Patriarhilor de Constantinopol, Ierusalim, Antiohia, Moscova și România, ai Bisericii din Cipru, Grecia și Finlanda. Din partea Bisericii Luterane au luat parte reprezentanți din India, S.U.A., R.F.G., R.D.G., România și Ungaria.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au luat parte: P.S. Sa Vasile, Episcopul Oradeii și Prof. Ioan Ică de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

În referatele principale s-au dezbătut aspectele generale ale temei: Conceptul despre Biserica, Biserica în istoria mîntuirii, însușirile Bisericii și modul în care se realizează mîntuirea oamenilor prin Hristos, în Biserica.

Din schimbul deschis de vederi a reieșit necesitatea aprofundării problemelor eclesiologice și lămurirea unor puncte de vedere prin care se exprimă participarea la misterul Bisericii.

Cei doi președinți au exprimat convingerea că întrunirea a întărit încrederea reciprocă a membrilor comisiei și a mărit puterea lor de a lucra în mod fructuos în ședințele viitoare.

În mai multe ocazii în timpul discuțiilor membrii au exprimat sentimentele de solidaritate cu poporul cipriot, dornic de o pace dreaptă și au arătat că misiunea Bisericii este de a sprijini strădaniile pentru pace și bună înțelegere între popoare, o pace care este indivizibilă și de care au lipsă toate neamurile.

Membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au participat la discuții activ, făcînd propuneri pozitive atît în privința problemelor teoretice cît și în cele legate de misiunea Bisericii în societatea zilelor noastre. În ziua de duminică 29 mai, membrii delegației B.O.R. au săvîrșit Sf. Liturghie în Catedrala Mitropoliei de Limassol, iar în ziua de 30 mai au participat la conferința cu caracter pastoral a preoților din eparhia Limassolului. În amîndouă ocaziile P.S. Vasile a rostit cuvîntări ocazionale.

Întrunirea comisiei a fost deschisă printr-un serviciu divin în 23 mai la reședința Mitropolitului de Limassol, care este de asemenea membru al comisiei și care a oferit o găzduire generoasă tuturor participanților.

În ziua de 24 mai, Arhiepiscopul de Cipru Hrisostomos a salutat pe membrii comisiei în cadrul unei recepții la Nicosia, cu ocazia vizitei Patriarhului Ierusalimului Diodor, în Cipru.

Comisia a propus ca viitoarea ședință a dialogului ecumenic dintre Bisericele Ortodoxe și Federația Mondială Luterană să aibă loc în anul 1984, în Norvegia sau R.F.G., cu următoarea temă: „Revelația divină în Biserica”.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Lucian Făgărășanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Asist. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea; corector: Pr. Văntolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.